

DEN INNOVATIVE PÆDAGOG

I dette nummer bl.a.:

**DERFOR ER SOCIALT
ENTREPRENØRSKAB NOGET
FOR PÆDAGOGER**

.....

**SÅDAN TRÆNES STUDERENDE
I OPFINDSOMHED**

.....

**SE HVORDAN ROSA CYKLER
VAND OP AF JORDEN**

.....

**ÆSTETISK PRAKSIS SKABER
INNOVATION I BØRNEHØJDE**

Få
Pædagogisk
Extrakt direkte
i din inbox

➤ Fra redaktøren: Det handler om at handle!	Side 02
➤ Leder: Den innovative pædagog – endnu et buzzword eller en reel udfordring?	Side 03
➤ En anderledes torsdag	Side 04
➤ Kennet har lært at fejle	Side 07
➤ Stjernehistorier gør arbejdet værdifuldt	Side 08
➤ Pædagogen som facilitator	Side 11

➤ Socialt entreprenørskab og innovation – hvad har det med pædagoger at gøre?	Side 13
➤ Samskabelse – en særlig form for velfærdsinnovation	Side 15
➤ Pædagog skaber socialøkonomisk virksomhed	Side 16
➤ Sociale forandringsagenter uddannes sammen med praksis	Side 18
➤ Pædagoger skal udfordre plejer	Side 20
➤ Bliver man entreprenant af at stå på hovedet?	Side 21
➤ Det sociale entreprenørskabs DNA	Side 22
➤ VIA vidt omkring	Side 23

➤ Kreativitet - i den grad noget for pædagoger	Side 24
➤ Børnedrevet cykel til at pumpe vand	Side 25
➤ Undskyld, hvis vi forstyrrer - for meget	Side 27
➤ Pædagog: Vi skaber børn med gode historier	Side 29
➤ Alternative julegaver	Side 31
➤ Den kinesiske mur åbner pædagogernes øjne	Side 33
➤ Kommer lyset igen?	Side 35

Det handler om at handle!

Kreativitet + handling = innovation. Sådan ser den helt enkle formel for innovation ud. Kreative idéer og fantasifulde visioner skaber nemlig særlig værdi, når vi tilsætter handling. Når vi omsætter dem og fører dem ud i virkeligheden.

Dette nummer af Pædagogisk Extrakt sætter innovation, og ikke mindst den innovative pædagog, på dagsorden. Målet er at folde det populære buzzword ud, så det giver mening i pædagogers virkelighed.

Vi viser, at pædagoger allerede arbejder innovativt og skaber værdi for børn og andre brugere. At pædagogers rolle som medspiller i social innovation er helt centrale. Vi diskuterer nye metoder og anderledes forholdemåder som katalysatorer for innovativ udvikling af pædagogisk praksis. Og vi præsenterer, hvordan pædagoguddannelserne arbejder målrettet med at udfordre og danne studerende, der finder på, tør og gør!

Undervejs leverer kreativitetsforsker og professor Lene Tanggaard en kærligt, men bestemt opsang. Innovation er ikke svært og forbeholdt slipseklædte businessmen. Innovation handler langt fra altid om at tænke helt ud af boxen. Den innovative pædagog skaber derimod noget nyt, fordi hun undrer sig over dagligdagens disharmonier og nysgerrigt gør noget ved dem.

Rigtig god læselyst

Glæd dig allerede nu til næste temanummer

- Efteråret 2013: Sprog, sprog, sprog...

Følg os på **Facebook**. Her kan du også komme med idéer til temaer, vi skal tage op. Har du lyst til selv at få din stemme hørt så kontakt:

BLÅBOG

Jeanette Svendsen

Lektor på Pædagoguddannelsen i Horsens og redaktør af Pædagogisk Extrakt.
jesv@viauc.dk

Underviser i faget Dansk, Kultur & Kommunikation. Tilknyttet Videncenter for Socialpædagogik og Socialt arbejde og optaget af social entreprenørskab.

DEN INNOVATIVE PÆDAGOG – ENDNU ET BUZZWORD ELLER EN REEL UDFORDRING?

Af Peter Møller Pedersen, pmp@viauc.dk

Pædagoger har været innovative længe før ordet innovation blev opfundet. Lige siden vi begyndte at uddanne pædagoger i Danmark har faggruppen stået for nytænkning, socialt engagement og kreativitet. Pædagoger har stået i spidsen for både innovation og social entreprenørskab i form af nye praksisformer, nye institutionsformer og nye metoder. Tænk på de nye institutioner pædagoger skabte i 70'erne, da kvinderne kom på arbejdsmarkedet. På de nye boformer for udviklingshæmmede som pædagogerne udviklede i 80'erne, da de store institutioner skulle nedlægges. Eller på de reformpædagogiske initiativer gennem tiden.

Man kunne derfor godt få den tanke, at den innovative pædagog blot er gammel vin på nye flasker. Har professionen ikke altid været kendetegnet ved kreative, handlekraftige pædagoger, der tør tænke skævt og prøve nyt?

Svaret i dette temanummer er et både og.

“

“Pædagogens arbejde er rygraden i den danske velfærdsmodel – og i takt med at samfundet forandres, forandres også pædagogens fremtidige arbejdsmarked”

Peter Møller Pedersen

Her fremhæver vi nemlig en praktisk pædagogisk virkelighed med en lang og vital tradition for kreativitet og samskabelse mellem pædagoger og brugere. En tradition som aktuelle udfordringer kræver, at vi pudser af, forstørre og forstærker. Vi skal revitalisere den, bruge den proaktivt i samfundsdebatten – og fortælle andre, at det er dét pædagoger kan. Og at pædagogers arbejde understøtter udvikling af innovative mennesker! Den historie fortæller vi i dette nummer af Pædagogisk Extrakt.

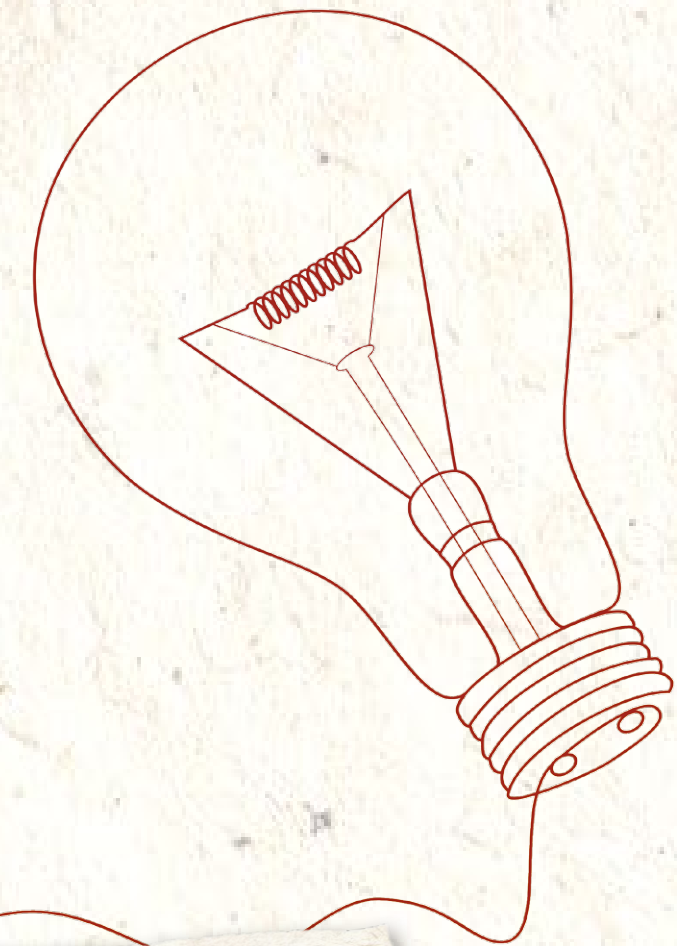
Klædt på til pædagogens fremtidige arbejdsmarked

Pædagogens arbejde er rygraden i den danske velfærdsmodel – og i takt med at samfundet forandres, forandres også pædagogens fremtidige arbejdsmarked. De vil møde øgede krav om kvalificeret samarbejde med andre professioner, brugere, pårørende og frivillige. Pædagoger skal på et fagligt grundlag kunne stå i spidsen for pædagogiske processer med børn og andre brugere. De vil blive gjort ansvarlige for, at danske børn og unge udvikler innovative kompetencer.

Den menige pædagog møder samtidig et stigende krav om at løse komplekse, sociale problemstillinger for færre ressourcer. De skal kunne tænke i socialinnovative løsninger, der rækker ud over en traditionel pædagogisk kontekst. Kunne mobilisere ressourcer og facilitere de involverede. Det kræver viden, værktøjer og sprog. Og spørgsmålet er, om pædagoger i dag er klædt godt nok på til denne (nye) opgave?

Vi fortæller derfor, hvordan pædagoguddannelsen i stigende grad træner de studerende i at indtage rollen som innovatøren, der kan udvikle og implementere nye ideer i praksis. Vi præsenterer ny viden om social entreprenørskab og innovation fra VIAs videntcentre og trækker samtidig eksempler på den moderne innovative pædagog frem til inspiration.

Når vi her introducerer og diskuterer fænomenet den innovative pædagog, er det altså ikke blot for at tappe gammel vin på nye flasker. Det er derimod et konstruktivt forsøg på – i samarbejde med praksis – at udvide vores forståelse af, hvad pædagogens kernekompetencer er anno 2013.

BLÅBOG

Peter Møller Pedersen

Uddannelseschef for Pædagoguddannelsen i VIA
pmp@viauc.dk

Redaktionsansvarlig:

Jeanette Ringgard Svendsen, jesv@viauc.dk

Layout:

Peter Lauenborg Nielsen, pln@viauc.dk

Journalist:

Hanne Duus, hd@viauc.dk

Produktion:

VIA Kommunikation, 2013

"Det handler om at se de udviklingshæmmedes egne udtryk og indfald som ressourcer og gaver til originaliteten"

EN ANDERLEDES TORSDAG

Det er pædagogens fornemste opgave at være innovativ katalysator for udviklingshæmmedes egne indfald og originale indtryk. Studerende skal derfor trænes i opfindsomhed. I at tænke ud af boksen sammen med brugerne, så de får reel mulighed for at være aktive og demokratiske medborgere i samfundslivet.

Af Jan Thomsen, jth@viauc.dk

Fotos: Ulrik Lund

En torsdag i november var Ridehuset i Århus rammen om en markedsplads fyldt med oplevelsesrum og et brag af en tyrolerfest. Desuden optrådte nattergalen Carsten Knudsen. Dagen var kulminationen på et innovativt samarbejde mellem udviklingshæmmede århusianske medborgere, deres pædagogiske personale og en hel årgang af studerende fra Pædagoguddannelsen Jydsk. Målet var at skabe en social event, hvor den legende krop var i centrum og hvor alle kunne more, udtrykke og skabe sig – og opleve meningsfuld medbestemmelse.

Klædt på til mulighedernes praksis

Pædagogers kreative og innovative kompetencer er efterspurgt og nødvendige. Ikke mindst når vi skal give udviklingshæmmede medborgere en reel mulighed for at være aktivt og demokratisk deltagende i samfundslivet. For at kunne tænke nytsammen med den handicappede i hverdagen kræves det derfor, at vi på pædagoguddannelsen klæder de studerende på til en mulighedernes praksis. En praksis hvor det at tænke på hovedet, ud af boksen, med kant osv. kommer til syne i sociale og kulturelle udtryk. Og dermed giver livskvalitet til både handicappede medborgere – og sandelig også til det pædagogiske personale selv.

For at udvikle nye twist på kulturelle events, kræves det, at vi sætter vores fantasi i spil – at vi bruger vores indre forestillingsevne. Fantasien og forestillingsevnen fodrer nemlig den kreativitet, der får ideer omsat til handling. At være kreativ drejer sig om et handlingsaspekt. At være foretagsomme på baggrund af fantasien.

I dagene op til eventen i Ridehuset gik de studerende derfor igennem et innovativt undervisningsforløb, som udfordrede traditionelle klasserumsstrukturer til fordel for mere eksperimenterende og tværgående samarbejder. De arbejdede med at fremme positive opfattelser af egne kompetencer samtidig med, at de tog fat på det store

fællestema: Den legende krop. For at både fantasien og kreativiteten kan udfolde sig bedst muligt, er det nemlig helt nødvendigt, at de studerende arbejder med udgangspunkt i et tema, et omdrejningspunkt – uden det vil de fægte i blinde med deres ideer.

Mangfoldige, legesyge kropsudfoldelser

De studerendes idéudvikling tog afsæt i begreberne krop og leg. Begreber der finder en betydningsfuld fællesnævner i uddannelsens linjefag. Og som netop kom tydeligt til udtryk i de mangfoldige, legesyge kropsudfoldelser, de præsenterede for og sammen med de udviklingshæmmede i Ridehuset. Her var et digitalt, interaktivt legeværksted, et økologisk tivoli, et vådrumssanselandskab, et wellnessrum, hjertelige datingrum, et spilleunivers og afslappende kolonihaveaktiviteter.

Denne rigdom af opfindsomhed kommer ikke ud af ingenting. Den skal vækkes, læres, øves og holdes i live hos studerende såvel som hos udviklingshæmmede. Derfor skal vi tilrettelægge kreative forløb i uddannelsen, så de studerende med de rette værktøjer kan bidrage selvstændigt og kollektivt til nyskabelse og nytænkning. Så den udviklingshæmmede fortsat

er en aktiv medborger, en søgende medskaber og en positiv medaktør på så mange parametre som muligt.

Kulturelt iværksætter i styrker fællesskaber

Fællesskabet har betydning for alle mennesker og i årtier har det pædagogiske personale på værksteder, skoler, bosteder, klubber m.m. været mestre i at feste og fejre begivenheder. De udviklingshæmmede inddrages i idéskabelse, planlægning og gennemførelse. Og denne medindflyelse er afgørende for vores fælles demokratiopfattelse og må derfor vedligeholdes.

Store events som det i Ridehuset er et vigtigt forum for gensyn med gamle venner og bekendte, men det må først og fremmest opfattes som en social og kulturel manifestation. Udviklingshæmmede medborger morer sig, skaber (sig),

“Opfindsomheden skal vækkes, læres, øves og holdes i live hos studerende såvel som hos udviklingshæmmede”

udtrykker (sig) og meget andet i samspil med deres omgivelser. Det er pædagogens fornemste opgave etisk og innovativt at sætte sig i den andens sted. At være katalysator for at ønsker, behov og især endnu ikke opdagede eller tænkte muligheder kan komme for dagens lys.

Derfor rummer en anderledes torsdag i Ridehuset viden om og erfaring i kendte og ukendte muligheder, men også viden om organisering, dokumentation og logistik. Samtidig er det et dannelsesforløb, der handler om at tage på en fælles rejse i at tænke skævt i både form og indhold. I stedet for at tænke handicap som en mangel på kognitive og/eller motoriske kompetencer, så handler det mere om at vende det hele på hovedet. At se de udviklingshæmmedes egne udtryk og indfald som ressourcer og gaver til originaliteten. Så den studerende og den udviklingshæmmede samskaber og konstruerer nye ideer, mens der tegnes, bygges og leges med, hvordan den legende krop for alvor kan tage legen alvorlig.

I september 2013 trykker nye studerende og udviklingshæmmede igen hinanden i hænderne og udvikler et nyt samskabelsesprojekt.

BLÅBOG

Jan Thomsen

Lektor, jth@viauc.dk

Pædagoguddannelsen Jysk.

Master i Børne- og ungdomskultur,

Exam.pæd., Idrætslærer

Underviser i Sundhed, Krop og

Bevægelse og Udtryk, Musik og Drama

samt i innovation og eventprojekter.

Tidligere leder af KARAVANA (1993-2008),

et kunstnerisk værksted i musik, teater og billeder - for voksne mennesker med handicap.

Jan Thomsen har blandt andet skrevet "Originale pædagoger til originale mennesker" i Niels Mors & Susanne Idun Mørch (red.): Pædagog i en mangfoldig verden.

“

"De studerende skal lære at bidrage selvstændigt og kollektivt til nyskabelse og nytænkning"

“

"De studerende og udviklingshæmmede/ handicappede samskaber og konstruerer nye ideer, imens der tegnes, bygges og leges. I fællesskab undersøger de, hvordan den legende krop for alvor kan tage legen alvorlig"

Studerende og udviklingshæmmede medborgere morer sig, skaber (sig), udtrykker (sig) og meget andet – i samspil med deres omgivelser.

KENNET HAR LÆRT AT FEJLE

Kennet Bertz Hansen, studerende på Pædagoguddannelsen i Viborg, vil lave en app, der kan introducere og inspirere pædagoger til at spille musik med børnene. I et undervisningsforløb – Social Entrepreneurship – har han lært at netværke og lært hvor vigtigt det er at turde tage fejl.

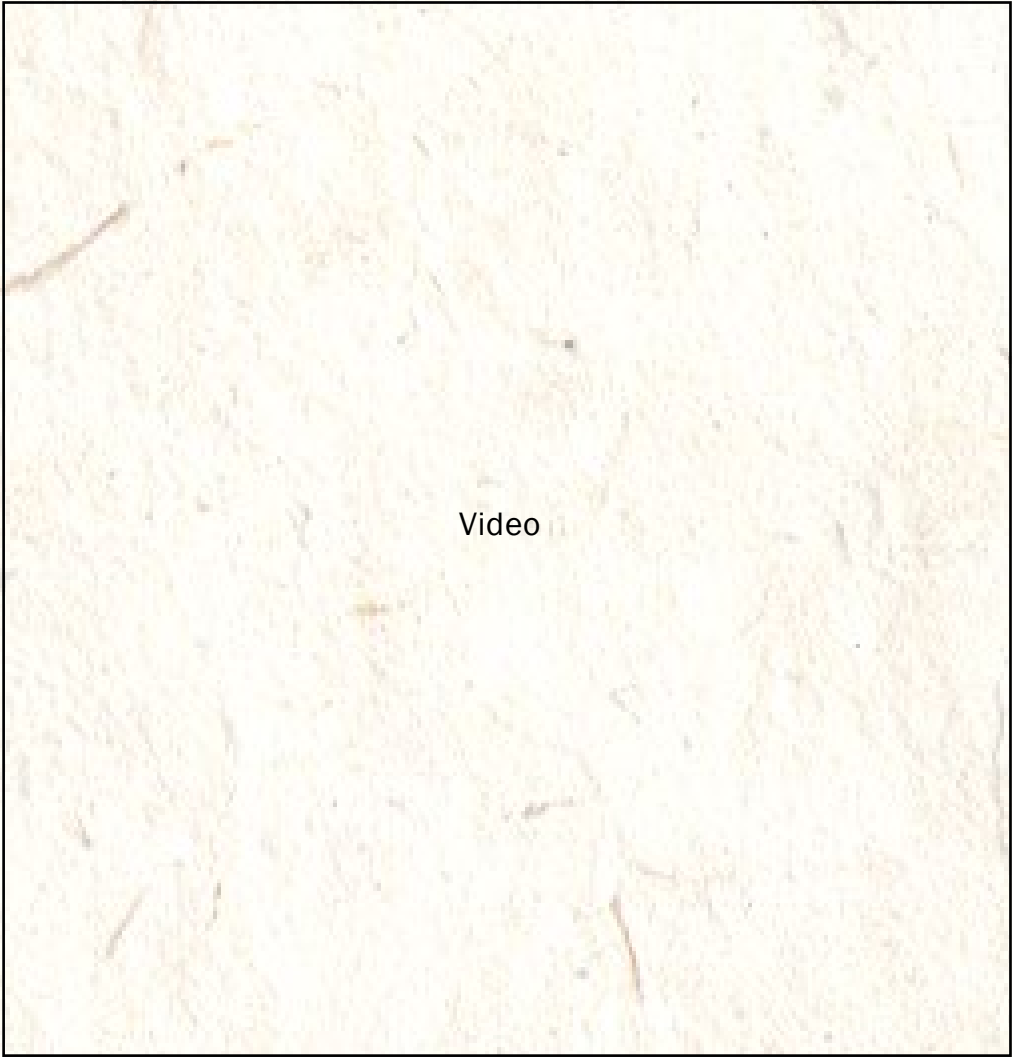
Af Hanne Duus, VIA University College, hd@viauc.dk

De fleste danske daginstitutioner har musikinstrumenter. Men ifølge pædagogstuderende Kennet Bertz Hansen hænger instrumenterne ofte bare og samler støv. Fordi pædagogerne ikke kan spille på dem.

”Jeg vil lave en app som introducerer og inspirerer pædagogerne til at spille guitar. En app der giver dem mulighed for at downloade små instruktionsvideoer. Det kan fx være, hvordan de stemmer en guitar, eller hvordan de spiller en akkord. Små lette klip-instruktioner, der hurtigt kan hjælpe dem på vej,” siger Kennet Bertz Hansen.

Netværk åbner døre

Han har deltaget i et modul i Social Entrepreneurship på Pædagoguddannelsen i Viborg. Her er det især at netværke, der har inspireret ham. Og så at han aldrig skal lade et nej standse en god idé.

”Det har været et meget inspirerende modul, hvor vi både lærte at få gode idéer og at netværke. Det har jeg virkelig taget til mig. Ikke at lade mig standse, bare fordi jeg løber panden mod en mur. For selvom jeg ikke ved, hvordan jeg løser et problem og jeg ikke kender nogen i min egen omgangskreds, standser det ikke der. Så går jeg videre. Der er altid nogen, der kender nogen, der kan pege på en, der kan åbne den næste dør. Det har virkelig været lærerigt,” siger Kennet Bertz Hansen. Han fortæller, at han ikke kender nogen, der kan designe en app, men et af hans bandmedlemmer kender en programmør, der kan hjælpe ham med app’en.

VIDEA hjælper med at sælge idéen

I arbejdet med at udvikle den nye app er Kennet Bertz Hansen kyndig i både musik og pædagogik. Så den del af udviklingsarbejdet klarer han selv. Eller han har bekendtskaber, der kan hjælpe ham. Men distributionen og udviklingen af selve app’en ved han ikke nok om. Her vil han hente hjælp i VIDEA studenterhus. De har den professionelle bistand til den del.

”Hele idéen er ikke færdigudviklet. Indholdet har jeg styr på, men jeg mangler hjælp til den økonomiske del, og til hvordan jeg distribuerer app’en. Her kan VIDEA studenterhus hjælpe til,” siger Kennet Bertz Hansen. Han fortæller, at han altid har været idérig og kreativ, men at han ikke har haft kendskab til, hvordan idéerne skulle omsættes til virkelighed.

Fra idé til handling

”Fx sad jeg for nogle år siden sammen med nogle spillekammerater og diskuterede, at det var alt for besværligt og dyrt at skaffe guitarstrengene. Vi snakkede om at lave en internethandel med guitarstrengene direkte fra producenten. Men det blev ved snakken. Bare et lille år efter fandt vi en internetbutik. Der netop solgte guitarstrengene. Direkte fra producenten. Det kunne have været os, hvis vi havde kendt noget mere til iværksætteri. Før tænkte jeg innovativt. Nu handler jeg også,” siger Kennet Bertz Hansen, der siger, at alle børn skal lære at turde tage fejl. Det er med til at fremme innovation og kreativitet.

.....

FAKTA

VIDEA: En legeplads for studerendes ideer og iværksættertrang

VIA har etableret syv studentervæksthuse – VIDEA. Målet er at skabe en faglig legeplads, hvor kurser og work-shops om innovation og entreprenørskab kvalificerer studerendes konkrete projekt-, produkt- eller forretnings-idéer.

VIDEA bygger bro mellem VIAs uddannelsesmiljøer og lokale kommuners erhvervssatsninger og reelle og aktuelle velfærdsudfordringer.

Jørgen Guldager fungerer blandt andet som coach i dagligdagen for de elever, der har behov for det.

STJERNEHISTORIER GØR ARBEJDET VÆRDIFULDT

Jørgen Guldager ville gerne arbejde med unge mennesker på en efterskole. Men han drømte ikke om at blive skolelærer. På Rudehøj Efterskole i Odder har han fundet sin plads som pædagog med ansvar for elever med særlige behov.

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@viauc.dk

Fotograf: Emilie Bak Toldam

Rudehøj Efterskole i Odder er en helt normal efterskole, der har ti pladser til unge mennesker med særlige behov. Jørgen Guldager er uddannet pædagog og er ansat på efterskolen som støtteperson.

”Min opgave er at følge vores elever med særlige behov helt tæt. Det kan være som støttelærer i den almindelige undervisning, ansvarlig for særlige projekttimer eller som coach i dagligdagen. At få eleverne til at føle sig godt tilpas her på Rudehøj Efterskole. Også selvom deres diagnose ind imellem gør dem utrygge og utilpasse i større og ukendte rammer,” siger Jørgen Guldager. Stillingen har han selv været med til at tegne gennem de sidste syv år. For han har altid elsket efterskolelivet som han mødte, da han selv gik i skole. Men han vidste også, at han ikke ville være skolelærer.

Fokus på hver enkelt

”Jeg brænder ikke for undervisning i almindelige skolefag. Jeg interesserer mig for det hele menneske. På Rudehøj Efterskole kan jeg kombinere efterskoleliv med pædagogik. To timer om ugen underviser jeg vores elever med særlige behov i projektfag, hvor vi har særligt fokus på dannelse. På hvordan de får en hverdag til at fungere. Hvordan de opfører sig i et fællesskab,” siger Jørgen Guldager. Og tilføjer, at for elever med ADHD, handler det blandt andet om at forberede dem på strukturen på skoleskemaet.

”Alle mennesker har brug for struktur. Unge med ADHD har endnu mere end vi andre. Derfor bruger vi meget tid på at gennemgå ugens skoleskema og finde ud af, hvad der skal ske, hvornår og hvordan de kan forberede sig på det,” siger Jørgen Guldager, der understreger, at det er en regel, at diagnosen er åben og kendt af alle på skolen.

Jørgen Guldagers arbejde er koncentreret om eleverne med særlig behov. Om hvordan de får et lige så godt efterskoleophold som resten af gruppen. Hans pædagogiske indsats bliver at finde elevernes grænser og så udfordre dem i et trygt forhold.

Han leder efter den enkeltes grænser

”Vi kan tage på en klatre- eller kanotur. Eller det kan være noget så almindeligt som at lave mad sammen. Det kan

En del af Jørgen Guldagers arbejdsfunktion er at udfordre eleverne. Stille og roligt overskride deres grænser – sammen med dem.

være meget udfordrende for en elev med ADHD. Jeg forsøger at finde deres grænser. Og stille og roligt overskride dem. Sammen med eleverne. Så de føler sig trygge og lærer, at det kan de godt selv klare en anden gang,” siger Jørgen Guldager, der fortæller, at selvom det er en gruppe af elever med diagnose, er hver enkelt et selvstændigt individ med forskellige behov. Derfor er det ikke altid, han laver noget med hele gruppen eller med to elever fra gruppen.

“At få lov til at følges med eleverne i et helt år. Møde dem i september, tænke ”hold da op, hvordan skal det her nogensinde komme til at lykkes”. Og så sige farvel i juni måned til de dejligste, gladeste og mest velfungerende teenagere.”

“Vi har simpelthen så mange stjernehistorier. Det er dem, der gør mit arbejdsliv så fantastisk”

Kombinationen af efterskoleliv og pædagogik har Jørgen Guldager fundet på Rudehøj Efterskole.

”Hvis jeg ser, at en af vores elever med særlige behov er ved at etablere et fællesskab med en anden elev udenfor gruppen. Eller hvis jeg fornemmer, at der kunne komme et godt makkerskab ud af to, der ikke har fundet hinanden endnu, kan jeg finde på at lave noget med de to alene. Tage på en friluftstur eller lave noget, hvor jeg tænker, at det fællesskab vil kunne gøre noget godt for dem begge to,” siger Jørgen Guldager.

Ingen kære mor

Sammen med en kollega arrangerede Jørgen Guldager en friluftstur for interesserede elever. Med feltrationer, svedhytter og natteløb. Turen kaldte de ”Ingen kære mor”, for det var grænseoverskridende for mange af eleverne.

”Efter at de havde sovet i halvanden time ovenpå en noget fysisk hård dag, vækkede vi dem midt om natten, for at sende dem på natløb. Det var for uoverskueligt for en elev med ADHD. Han stejlede totalt. Men så trak jeg ham lige så stille til side, fortalte, hvad der skulle ske. Det er netop ustruktur og usikkerhed, der kan vælte læsset for ham. Men efter informationerne faldt han til ro, var tilfreds og deltog i resten af forløbet,” siger Jørgen Guldager, der er meget glad for sit arbejde, og synes, at det er så interessant at skubbe lidt til eleverne. Se hvor meget de kan flytte sig i løbet af året på Rudehøj Efterskole.

Vi har mange stjernehistorier

”At få lov til at følges med eleverne i et helt år. Møde dem i september, tænke ”hold da op, hvordan skal det her nogensinde komme til at lykkes”. Og så sige farvel i juni måned til de dejligste, gladeste og mest velfungerende teenagere. Vi har simpelthen så mange stjernehistorier. Det er dem, der gør mit arbejdsliv så fantastisk,” siger Jørgen Guldager, der har et godt samarbejde med resten af personalet, men et særligt fællesskab med en kollega, der er jordemoder. Ligesom Jørgen Guldager er hun ansat som særlig støtte til eleverne med særlige behov.

”Jytte Fisker Yssing er uddannet jordemoder og vi sparrer med hinanden om særlige tiltag. Hun har lavet et særligt stillerum, hvor eleverne kommer ind, nyder roen og får massage. Roen og nærheden har stor betydning for mange af eleverne,” siger Jørgen Guldager. Han er stolt af sin arbejdsplads og den energi, der stråler fra alle hans kollegaer.

.....

PÆDAGOGEN SOM FACILITATOR

– EN NY TILGANG TIL ANBRAGTE UNGE

Den pædagogiske praksis på landets anbringelsesinstitutioner er med til at isolere unge. Det forhindrer dem i at etablere ægte og sunde netværk med jævnaldrende. Skal udfordringen løses, må arbejdet, og ikke mindst pædagogens rolle, revurderes.

Af Jonas Daniel Davidsen

Mange af landets anbringelsesinstitutioner er placeret i isolerede omgivelser. Det begrænser de unges muligheder for at opsøge sociale netværk. Der er langt til fritidsaktiviteter, og det kan være svært at kigge forbi hos vennerne fra klassen. Det betyder, at anbragte unge har en udfordring med at danne netværk, sammenlignet med deres jævnaldrende. Samtidig fokuserer mange institutioner på interne aktiviteter og relationer mellem de anbragte og pædagogerne.

Det betyder, at de udsatte unge står til at miste deres sociale verden. Uden kompetencer til at opsøge og fastholde netværk, der ellers kan være med til at støtte dem, når de forlader institutionen og træder ud i voksenlivet. Hvis vi skal sikre, at anbragte unge er rustet til et selvstændigt voksenliv, er det nødvendigt at revurdere den nuværende anbringelses pædagogik. Den faciliterende pædagog er et bud på, hvordan dette kan lade sig gøre.

Tager vi de unge seriøst?

På mange institutioner er der fokus på de aktiviteter pædagogen laver med de unge på institutionen. Her fungerer pædagogen i høj grad som underviser i forhold til de kompetencer, vi ønsker de unge skal besidde. Vi opstiller regler for adfærd og håndhæver dem med sanktioner. Vi lærer dem om rengøring, tøjvask og madlavning, med det argument, at det skal de kunne mestre, når de forlader institutionen. Men alt for ofte har de unge svært ved at se formålet med huslige aktiviteter. Og spørgsmålet er, om de stillede udfordringer er så nyttige eller virkelighedsnære, som vi forestiller os? Måske var teenagerenes tid brugt bedre på fritidsaktiviteter og sociale relationer – støttet og anerkendt af de voksne.

Jeg mener, det er på tide at overveje, om vi pædagoger har for travlt med at påtvinge de unge bestemte kompetencer, som vi vurderer, er de vigtigste. Så vi helt glemmer at tage højde for de unges naturlige behov for løsrivelse, identitetsdannelse og et solidt socialt netværk?

Vi kan lære af forældre

At være faciliterende betyder at gøre noget lettere for andre. Og vel fungerende forældre har en naturlig, faciliterende tilgang til deres unge. De faciliterer den unges sociale liv ved at opstille rammer og muligheder for, at den unge kan udfolde sig. De betaler for medlemskab i sportsklubber, sidder i bestyrelses- og udvalgsarbejde. Og hvis de har valgt at bo langt fra byen, sørger de endda for, at den unge har muligheder for at komme frem og tilbage. De lægger hus til fester og besøg af venner og kærestes. Den tilgang til den unges sociale liv kan pædagogerne lære noget af.

Den faciliterende pædagog skal nemlig støtte processer mere end at levere aktiviteten. Som fagpersoner skal vi have modet og evnen til at overskue, hvilke rammer den unge bedst kan udforske og udfordre sig selv i. Blik for, hvor den unge kan hente ny viden og nye netværk, der kan flytte ham videre i en positiv retning. Vi må spørge os selv, hvor den unge bedst øver sociale relationer og fysisk aktivitet? Er det når pædagogen spiller fodbold med den unge på institutionens fodboldbane? Eller når pædagogen kører den unge ud til fodboldklubben, hvor han – med pædagogen på sidelinjen – kan danne relationer med andre jævnaldrende, og hvor en kynisk fodboldtræner står for træningen?

Fra udsat ung til selvstændig voksen

I mine mange samtaler med både nuværende og tidligere anbragte unge oplevede jeg både en identifikation med, og en afstandstagen fra rollen som udsat ung. De unge bekymrer

“

“Pædagoger er omsorgspersoner, og derfor bør vi sammenligne os mere med forældre end med skolelærere.”

Jonas Daniel Davidsen

Video

sig meget om livet efter anbringelsen og har svært ved at se sig selv som selvstændige, mestrende og netværksstærke voksne. Mange af dem er endda misundelige på deres jævnaldrende, deres muligheder og sociale netværk. Derfor betaler det sig, at pædagoger har en mere faciliterende tilgang, så vi kan give de udsatte unge samme muligheder, som deres kammerater. Ved at skabe muligheder for at inkludere de unge i det sociale liv udenfor institutionen, støtter vi dem i at blive mere selvstændige og netværksstærke voksne. Både under og efter anbringelsen. Vi tilbyder dem en identitet som unge, i stedet for en identitet som udsatte unge.

Facilitering i praksis

Så hvordan anvender pædagogerne en faciliterende tilgang i praksis? Svaret skal findes i pædagogernes evne til at bruge netværk i lokalområdet, ligesom en skærpet opmærksomhed på, hvordan vi anvender vores tid og ressourcer. Vi kan på et helt praktisk niveau sørge for, at den unge har ordentligt træningstøj, køre den unge til og fra fodboldtræning - eller alliere os med andre forældre. Vi kan engagere os i forældresamarbejde, i de unges venner og kærester, og i

FAKTA

Pædagogen som facilitator

- Facilitering komme af det franske ord facil, der betyder at gøre noget let. Facilitering bruges i mange virksomheder, som en metode til mødeledelse og i forbindelse med idéudviklingsprocesser.
- Facilitatorens rolle er at tage ansvaret for og have fokus på rammerne omkring en aktivitet og sikre, at deltagerne kan fokusere på indholdet og dermed når de det, de gerne vil. Facilitatoren kan derfor betragtes som en fødselshjælper.
- Den faciliterende pædagog anvender egne netværk og ressourcer til at skabe udviklingsfremmende rammer for brugeren.

fællesskab forsøge at give de unge samme muligheder som andre unge. Jeg tror, vi har fået et fastgroet billede af, at godt pædagogisk arbejde er i aktiviteten, hvor pædagog og ung laver noget sammen. Men pædagoger er omsorgspersoner, og derfor bør vi sammenligne os mere med forældre end med skolelærere. Og vi skal ikke være bange for at søge hjælp ude fra til at løse opgaven. Det er ikke vores arbejde at holde fast i de unge, men at støtte dem i at give slip og blive selvstændige.

.....

BLÅBOG

Jonas Daniel Davidsen

35 år gammel
Uddannet pædagog fra
VIA UC Horsens i 2013

Praktik på henholdsvis en heldagsskole for udsatte unge, en SFO og et opholdssted for anbragte unge. Jonas' fokus har været at kombinere læring med praktiske livs- og sociale kompetencer og at bruge en faciliterende tilgang i pædagogisk arbejde.

I sidste praktik arbejdede han med udviklingsprojektet "En narrativ og systemisk tilgang til anbringelsespædagogikken gennem dramapædagogiske metoder".

Jonas har også erfaring indenfor NLP- og hypnoseterapi, og fungerer som uddannelsesguide og gæsteunderviser. Jonas forventer at starte på Cand. Pæd. studiet til august.

I bachelorprojektet - "Pædagogen som facilitator i anbragte unges fritidsliv" - undersøger Jonas anbringelsespædagogikkens påvirkninger på anbragte unges sociale liv både under og efter anbringelsen. Bachelorprojekt danner grundlag for denne artikel.

SOCIALT ENTREPRENØRSKAB OG INNOVATION – HVAD HAR DET MED PÆDAGOGER AT GØRE?

Socialt entreprenørskab og innovation er for alvor kommet på den velfærdspolitiske dagsorden. Derfor er der behov for ny viden, der kvalificerer pædagogers arbejde med velfærdsudvikling. Og klæder dem på til at argumentere for, at de må betragtes som helt centrale medspillere i den proces.

Af: Esben Hulgård, ehg@viauc.dk

En pædagog i et udsat boligområde organiserer bydelens etniske mødre og laver aktiviteter sammen med kvinderne. På et center for socialt udsatte borgere eksperimenterer brugere og pædagoger med apps og lommefilm til at gøre brugerne mere selvhjulpne. En gruppe forældre og pædagoger opretter deres egen daginstitution, fordi der ikke er et kommunalt tilbud i deres nærområde.

Dette er eksempler på det, der i dag karakteriseres med begreberne social innovation, velfærdsinnovation eller socialt entreprenørskab.

Hvad er det nye?

Ildsjæle inden for det pædagogiske felt har gennem det 20. århundrede arbejdet med socialt udsatte borgere, iværksat tiltag og etableret institutioner for blandt andre børn og unge. Det er foregangskvinder og -mænd som Hedvig Bagger, Sofie Rifbjerg og John Bertelsen, der blandt andet tegner det arbejde.

“Det er afgørende, at der skabes ny viden på området. Viden, der har sit aftryk i grunduddannelsen og som udmønter sig i kompetenceudvikling rettet mod pædagogens aktive deltagelse i udviklingen af velfærdssamfundet”

Nogle af disse institutioner og tiltag, de tog initiativ til, er i dag kerneopgaver for velfærdssamfundet. Mens andre institutioner fortsat drives af interesseorganisationer som f.eks. Red Barnet og KFUM & KFUK. Andre eksempler er de socialpædagogiske opholdssteder og projekter, som drives af pædagoger.

Når vi i dag kalder nutidens pædagogiske ildsjæle for sociale iværksættere eller sociale entreprenører, er der flere faktorer som spiller ind.

For det første er der en erkendelse af, at iværksætteri ikke kun er noget, der foregår inden for det private erhvervsliv. Også i det offentlige og i civilsamfundet skaber enkelte personer og grupper nye løsninger og udvikler nye tiltag. De ønsker at skabe social udvikling eller med et andet af de nye ord – Social innovation

For det andet udgør begreberne social innovation og socialt entreprenørskab i international sammenhæng efterhånden et selvstændigt forskningsområde. Hvis bæredygtig social innovation for alvor skal slå rod i Danmark, er det derfor vigtigt, at vi har en systematisk tilgang til viden og udvikling inden for området.

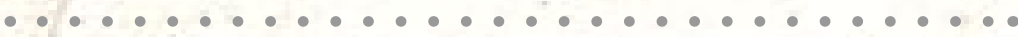
Forskning i innovation og entreprenørskab

Derfor er forsknings- og udviklingsprogrammet Socialt entreprenørskab og innovation også blevet etableret i VIA UC. Her skaber og formidler vi viden om, hvordan innovation og entreprenørskab kommer til udtryk inden for sociale- og pædagogiske områder. På pædagogiske institutioner, i skolerne samt sociale projekter af forskellig karakter. Det særlige ved de sociale innovationer er, at de som regel opstår på tværs af den offentlige, private og den frivillige sektor. Og at de sociale innovatører udfolder sig i samarbejder på tværs af andre professioner. Et eksempel på dette er de såkaldte socialøkonomiske virksomheder, som påtager sig en opgave i forhold til udsatte borgere.

Frida Kahlo Huset, der fortæller sin historie i en anden artikel i dette nummer af Pædagogisk Extrakt, er et godt eksempel på det. I Videncenterprogrammet undersøger vi også, hvordan pædagogstuderende opnår de nødvendige innovative kompetencer, så de som færdiguddannede kan bidrage til nytænkning og til at skabe nye løsninger i praksis

Pædagogerne som vigtige medspillere

I de indledende eksempler så vi, hvordan pædagoger på forskellige måder skaber innovation. Som koordinator for bydelsmødre i et udsat boligområde, som projektleder for et IT projekt for udsatte borgere, eller ved at skabe en ny institution sammen med forældre. Det er altså en central pointe, at pædagoger kan og skal spille en vigtig rolle som medspillere i samskabelsesprocesser og dermed som velfærdsinnovatører. Derfor er det også afgørende, at der skabes ny viden på området. Viden der har sit aftryk i grunduddannelsen og som også udmønter sig i kompetenceudvikling rettet mod den aktive deltagelse i udviklingen af velfærdssamfundet.

BLÅBOG

Esben Hulgård
ehg@viau.dk
Lektor og uddannelseskoordinator ved pædagoguddannelsen i Horsens. Koordinator for videncenterprogram om Socialt Entrepreneørskab og Innovation.

Esben Hulgård er medforfatter til flere artikler i den aktuelle udgivelse Velfærdsinnovation – i og med praksis, redigeret af Kjeldsen og Asmussen og udgivet af VIA.

SAMSKABELSE – EN SÆRLIG FORM FOR VELFÆRDSINNOVATION

Begrebet velfærdsinnovation får ny betydning, når pædagogen tager rollen som aktiv medspiller på sig. Når pædagoger tør guide processer, hvor brugere og professionelle i fællesskab skaber nye, bæredygtige løsninger på velfærdsudfordringer.

Af: Esben Hulgaard, ehg@viauc.dk

Vi hører til stadighed, at velfærdssamfundet er under pres, og at der er et behov for at finde nye innovative løsninger. Vel at mærke løsninger, som gerne skulle være både bedre og billigere. Den overordnede overskrift for disse bestræbelser er: Velfærdsinnovation. Men hvordan bliver det begreb meningsfuldt ind i en pædagogisk sprogbrug. Og hvordan kan pædagoger spille en aktuel rolle i debatten og bidrage til at skabe velfærdsinnovation?

Top-down eller bottom-up

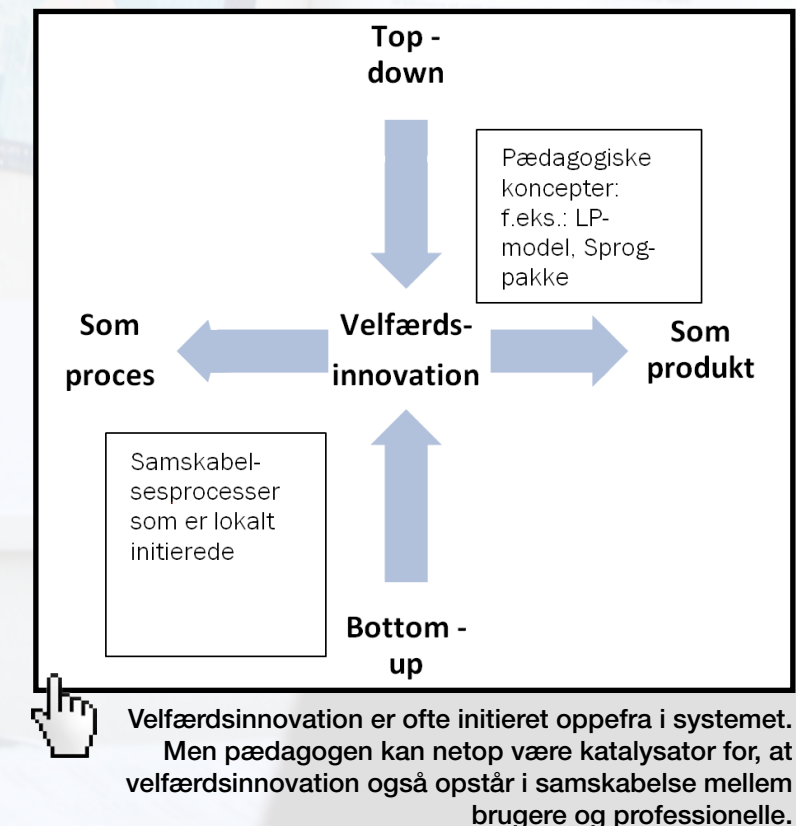
Begrebet samskabelse er et bud. Velfærdsinnovationer kan og må skabes i samspil og dialog mellem de involverede parter. Og her spiller pædagogerne og de øvrige professionelle en vigtig rolle. Figuren illustrerer, hvordan samskabelse kan ses som en særlig form for velfærdsinnovation i lighed med andre former.

I figurens øverste højre felt har vi top-down initierede innovationer, hvor det nye produkt er i fokus. Det kan være et pædagogisk koncept som implementeres i alle daginstitutioner i en kommune. Eller den ny helhedsskole hvor samme model antages at passe til alle landets skoler. Fælles er, at innovationen er iværksat oppefra og rulles ud over et område. Og at de professionelle får rollen som de, der skal implementere de nye produkter eller koncepter, som er udviklet af eksperter.

Modellens nederste venstre felt peger derimod på de innovationer, som er et resultat af samskabende processer. Her taler vi om samskabelse (co-creation) og samarbejdsdrevet innovation. Velfærdsinnovation der udfoldes i et ligeværdigt samarbejde mellem brugerne, de professionelle og andre interessenter. Hvor den lokale kontekst spiller en afgørende rolle i forhold til de nye løsninger. Altså et bottom-up perspektiv på velfærdsinnovation. F.eks. en SFO som i samarbejde med lokale idrætsforeninger skaber nye aktiviteter for børnene.

Pædagogen som aktiv medskaber

Pædagoger har særligt gode forudsætninger for at indgå i ligeværdige processer i kraft af det tætte samspil med brugere og øvrige aktører i deres praksisfelt. Ved at udnytte disse forudsætninger, får pædagoger mulighed for aktivt at tegne det velfærdsinnovative felt. Og samtidig fylde det med det særlige indhold, som giver mening for pædagogernes praksis og brugernes hverdag.

“Pædagogerne har særligt gode forudsætninger for at indgå i ligeværdige samskabelsesprocesser”

PÆDAGOG SKABER SOCIALØKONOMISK VIRKSOMHED

Sanne Gutkin har startet Frida Kahlo Huset i Århus. Hun er både socialpædagog og forretningskvinde med et bankende hjerte for unge udsatte kvinder. Og så er hun sprunget ud som social entreprenør. Sammen med fire ansatte, frivillige og otte unge kvinder driver hun Café Frida som en socialøkonomisk virksomhed.

Af Elisabeth Schjødt Laursen, esl@viauc.dk

"Socialøkonomi er at løfte i flok" siger leder af Frida Kahlo Huset, 56-årige Sanne Gutkin. Hun uddyber: "Med flok mener jeg både erhvervslivet, den offentlige sektor og civilsamfundet. Og socialøkonomi er den værdi, der opstår i samspillet mellem Café Frida og de tre sektorer – og den værdi består af mere end penge."

Sanne Gutkin stråler af engagement og ildhu, mens hun stolt viser rundt i Café Fridas lyse gemakker. Formålet med det kæmpe arbejde er ifølge Sanne Gutkin at skabe social værdi, bedre livsvilkår, uddannelse og arbejde for de unge kvinder.

Frida Kahlo som forbillede

Frida Kahlo Huset er opkaldt efter den mexikanske maler Frida Kahlo, som ifølge Sanne Gutkin kan være et livsbekræftende forbillede for de unge kvinder, praktikanterne, i Café Frida. En målgruppe som af forskellige årsager – f.eks. spiseforstyrrelse, mobning, depression, selvskade, seksuelt misbrug – er særligt udsatte og derfor ofte har mislykkede uddannelses- eller arbejdsforløb bag sig med manglende selvtillid og selvværd til følge.

I løbet af minimum 13 ugers ophold i Frida Kahlo Huset får de unge tilbud om undervisning i grundlæggende skolefag hos FOF, de får jobtræning i Café Frida, og en socialpædagogisk indsats, som har til formål at støtte deres udvikling af arbejdsidentitet og selvværd.

Selv har Sanne Gutkin en fortid som Rudolf Steiner pædagog. Sidenhen

også butiksindehaver med kunst og kunsthåndværk, kulturmedarbejder i Kulturkælderens i Randers, frivillig projektleder i Røde Kors for unge, enlige mødre i Villa Vakkerly, gallerichef i Århus – og så i en alder af 45 år stoppede hun op og gjorde status:

"Jeg reviderede hele min arbejdssituation. Jeg havde hele tiden været i pædagogisk og forretningsmæssig sammenhæng. Hvis jeg skulle noget, jeg gerne ville – så skulle det være nu. Og så startede jeg på pædagog seminariet!"

Praktikanterne Maureen og Liv
Foto: Elisabeth Schjødt Laursen

Det lange seje træk

Sanne Gutkins speciale handlede om pædagogik, kommunikation og ledelse, forretning og kvinder. Billeder og idéer til en ny type socialt meningsfuld virksomhed begyndte at vise sig for Sanne. I samarbejde med Marianne Maigård, som hun arbejdede sammen med i Røde Kors – og som nu er medarbejder i Café Frida – tog projektbeskrivelsen form. En lang proces med bl.a. afklaring om mål og målgruppe

– og hvordan det kunne lade sig gøre rent økonomisk.

"Jeg havde lyst til at arbejde med økonomi på nye måder", fortæller Sanne, "Jeg ville gerne kunne yde lån til pigerne, hvis de f.eks. manglede en cykel for at kunne komme på arbejde. Jeg læste om økonomi, social enterprise, og fandt så socialøkonomi – det var lige mine tanker. Rudolf Steiner har jo også en tregrenings tanke om samfundet, kulturinstanser, det private og erhvervslivet", siger Sanne Gutkin, der talte med Huset Venture og undersøgte forskellige netværk. Hun tog også til Christiansborg for at skaffe økonomi til sit projekt. "Jeg besøgte både ordførere på beskæftigelsesområdet og dem, der havde med SATS puljemidler at gøre", siger Sanne Gutkin.

Frida Kahlo Husets økonomi er 100% privat finansieret. Huslejen er foreløbig sikret med hjælp fra OAK Foundation, som gav en stor sum til etablering. Sanne havde ingen baggrund som fundraiser, men kastede sig ud i det.

Ønsker flere kunder i butikken

Frida Kahlo Huset er en socialøkonomisk virksomhed og drives af Foreningen Frida Kahlo Huset. Visionen er, at caféen hviler økonomisk i sig selv om tre år. Det kræver, at der kommer flere kunder i butikken, fortæller Sanne Gutkin.

På lønningslisten er fire medarbejdere. En caféleder og en bogholder, begge på fuld tid. Derudover arbejder en køkkenfaglig og en socialfaglig medarbejder på nedsat tid.

I det daglige bidrager to-tre frivillige med definerede arbejdsopgaver. De har istandsat genbrugsmøbler, snedkereret, malet i smukke farver, hængt lamper op og varetager pedalarbejde.

Frida Kahlo Husets praktikanter, får ikke løn, men er visiteret af Århus Kommune under Lov om Aktiv Beskæftigelse (LAB-loven). Match gruppe to mellem 18 og 30 år. Efter aftale med sagsbehandleren starter den unge i caféen, hvor hun får tilknyttet en af de lønnede cafémedarbejdere som kontaktperson.

”Århus Kommune får rigtig meget for pengene. Jeg betaler FOF dansk, engelsk eller ordblinde undervisning til de unge. Faktisk skulle det koste 1000kr mere om ugen for, at det kan løbe rundt”.

Sanne Gutkin udtaler, at det ville være skønt at være fritaget for moms de første tre år, og hun opfordrer Århus Kommune til at holde møder og bestille mad i caféen, for som hun siger: ”Vi er jo med til at løfte velfærdsopgaven. Det er ikke bare en business. Det er borgernes penge og en virksomhed der tager hånd om andre. Pengene bliver her, de går ikke til aktionærer eller til en ny Lamborghini...!”.

Det hele værd

Frida Kahlo Huset er blevet til på baggrund af hårdt arbejde, lobbyvirksomhed, fundraising og netværksarbejde. Og en stor portion socialt engagement. Sanne Gutkin understreger, at der er en helt anden gejst og dynamik i små private virksomheder end i en større offentlig institution. Her er der kort vej fra idé til handling. Desuden er det en stor motivation at skulle fungere på markedskræfter. At have sin egen indtjening.

”Det er et drive for de unge at være iværksættere. De ved godt, der skal penge ind. De er vildt engagerede. Og her i caféen står de i en position, hvor de er dem, der ved noget”, og Sanne tilføjer stolt: ”her er pigerne for første gang på en arbejdsplads, hvor de synes, det er sjovt at være. De behøver ikke at arbejde fra kl. 9-15 fra starten. Meningen er, at de efterhånden skal nærme sig 25 timer. Vi møder dem der, hvor de er. Vi kan noget, fordi vi ikke bare ser dem som et cpr nummer. Vi kerer os om dem som mennesker”, siger Sanne Gutkin.

.....

”Når vi tjener flere penge, indretter vi en syafdeling, hvor maskinerne bare snurrer. Det er for kvinder som måske har svært ved kontakt”, siger Sanne Gutkin
Foto: Elisabeth Schjødt Laursen

SOCIALE FORANDRINGSAGENTER UDDANNES SAMMEN MED PRAKSIS

Hvordan fastholder vi udsatte unge i et aktivt fritidsliv? Hvad skal der til for at styrke ældre plejehjemsbeboeres sociale liv og relationer? Det er samfunds- og sundhedsudfordringer, der kræver innovative svar fra sociale entreprenører. Dem har de sat sig for at uddanne på Pædagoguddannelsen i Viborg – i tæt samarbejde med dem, der stiller de aktuelle spørgsmål

Af Jeanette Svendsen, jesv@viauc.dk

”Vi tager udgangspunkt i det, der ligger udenfor klasserummet – med de virkelige, autentiske behov, som praksis har,” fortæller Frank Townley Porsborg, koordinator på det internationale modul Social Entrepreneurship – Health, Education and Society på Pædagoguddannelsen i Viborg. Modulet, der tæller både internationale og danske studerende, har som mål at uddanne sociale entreprenører i tæt samspil med det pædagogiske praksisfelt. Den sociale entreprenør er en forandringsagent, der tør handle, fejle og eksperimentere. Hun forstår at mobilisere netværk og ressourcer, der skaber social værdi. Og så formår hun at inddrage de mennesker, det hele handler om.

De egentlige eksperter

Det er nemlig brugerne, de studerende og det professionelle personale i institutioner og virksomheder, der er eksperterne. Eksperter, der på forskellig måde, samarbejder om at udvikle løsninger på de reelle udfordringer som velfærdsamfundet står overfor i forhold til f.eks. sundhed og inklusion. Det er ikke underviserens svar, der nødvendigvis er de rigtige. Ja faktisk er det slet ikke underviserens rolle at komme med eksakte ekspert svar i det her modul. Opgaven er derimod at stille de rigtige spørgsmål.

”Det er nødvendigt, at de studerende møder andre svar og erfaringer, end dem vi kan give her på uddannelsen. Vores rolle er i stedet at give de studerende kvalificerende benspænd, når de kommer tilbage fra deres udforskning af praksis,” fortæller Frank Townley Porsborg. Når de studerende besøger og samarbejder med praksis, aktualiseres teoretiske begreber som magtforhold, empowerment og brugerinddragelse. Ligesom besøgene giver anledning til at drøfte og forstå, hvorfor det er vigtigt at kunne skifte perspektiv.

”Jeg spørger f.eks. studerende om de har hørt lederens udlægning. Eller hvad siger brugerne eller forældrene? Eller jeg spørger om de har set, hvordan andre kommuner løser en tilsvarende udfordring,” siger Frank Townley Porsborg. Og han uddyber, at i det her modul har underviserne en faciliterende rolle. De hjælper med at afdække,

hvilken ekspertviden, de studerende mangler, for at kunne handle kvalificeret og professionelt sammen med brugerne.

Samarbejde på flere fronter

Den grundlæggende filosofi i modulet er, at ”vi klæder de studerende på til at handle ved at lade dem handle,” understreger Frank Townley Porsborg. Derfor er der ikke meget traditionel undervisning igennem modulet. De studerende skubbes fra første dag bogstavligt talt ud i handling, der på forskellig vis involverer eksterne samarbejdspartnere både på og udenfor Campus Viborg. De studerende laver interviews, observationer, er på studiebesøg hos en række socialøkonomiske virksomheder og i en uges intensiv minipraktik, for at blive klogere på dansk institutionskultur. De får til opgave at facilitere andres idéudviklingsprocesser og udfordres på at stille sig frem og performe for en stor gruppe mennesker. Det centrale højdepunkt i forløbet er at udvikle konkrete koncepter, der skal afleveres til de institutioner og virksomheder, der formulerer og stiller aktuelle velfærdsudfordringer. Mere end 15 institutioner, virksomheder og foreninger er på forskellig vis involveret igennem de fem måneder modulet varer.

Frank Townley Porsborg forklarer, at der naturligvis er tænkt progression, stigende ansvar og involvering ind i forløbet.

”De studerende skal virkelig levere. Det har institutionerne, de arbejder sammen med, en klar forventning om. De er ude efter konkrete, implementerbare løsninger. Vi opfordrer dem til at tage innovationsbrillerne på, til at eksperimentere, afprøve og fejle undervejs”, fortæller Frank Townley Porsborg. På den måde bliver især de konkrete projekter, de arbejder med en platform, hvor de studerende virkelig søger og får reel indflydelse på deres egen uddannelse. Det er deres projekt og ikke noget de gør for lærerens skyld. Det afgørende er, om praksis kan bruge deres forslag. Om det skaber social værdi og gør en forskel, forklarer Frank Townley Porsborg og fortsætter. ”De tager virkelig ejerskab og udstråler at ”det her er vores projekt – ikke lærerens”. Det er en stærk oplevelse,” siger Frank Townley Porsborg.

Video

Social Entrepreneurship – Health, Education and Society
- I tæt samspil med praksis.

Mouseover for stor graf.

Den sociale entreprenørs mindset

Mindset er ifølge Frank Townley Porsborg, kodeordet når det kommer til at uddanne de sociale entreprenører.

"I et velfærdssamfund under pres har vi har brug for pædagoger, der ser sig selv som aktive medspillere og har modet til at tage brugerens perspektiv og sige Ja! Vi har behov for forandringsagenter, der formår at arbejde i teams, udvikle og inddrage netværk og som kan omsætte og handle med den teoretiske viden, de har. Det er netop det mindset, underviserne forsøger at stimulere gennem de fem intense måneder.

Men hvorfor er pædagoguddannelsen overhovedet forpligtet på at uddanne sociale entreprenører, kunne man passende indvende. Her peger Frank Townley Porsborg på, at uddannelsen må ses i et større dannelsesperspektiv.

"Det handler om personlig dannelse – om udvikling af både professionel handlekraft og personlig selvtillid. Og så handler det samtidig om at danne aktive medborgere, der forholder sig åbent og kritisk til den virkelighed, de skal arbejde i," siger Frank Townley Porsborg. Og samarbejdspartnerne værdsætter, at de studerende forholder sig aktivt, laver prototyper, prøver idéerne af og afleverer kvalificerede og brugbare koncepter.

“

Mere end 15 institutioner, virksomheder og foreninger er på forskellig vis involveret igennem de fem måneder modulet varer ”

Slip lige gashåndtaget

"Når vi laver et setup mellem praksis og studerende, som vi gør i det her modul, så sker der noget med de studerende, som vi ikke kan lære dem på uddannelsen," vurderer Frank Townley Porsborg. Men forudsætningen for, at det kan ske er, at uddannelsesinstitutionen og underviserene tør slippe gashåndtaget, kontrollen og målrettetheden.

"Vi skal virkelig passe på med vores – de skal Gud døde mig lære det eller det. At ville en bestemt retning med dem. I min optik er styrken i det her modul, at vi faktisk forandrer de studerendes mindset og styrker deres handlekompetence, når vi ikke har intentionen om at forandre. Men derimod giver dem pladsen og ansvaret for selv at skabe forandringen sammen med praksis," siger Frank Townley Porsborg.

VIND PÆDAGOGISKE VITAMINER

Deltag i konkurrencen om en bogpakke fra VIASystemtime.
Pakken er fyldt med spændende titler om pædagogik og pædagogisk arbejde.

Send en mail til paedagogiskextrakt@viauc.dk og skriv **bogpakke** i emnefeltet.
Følg os også på Facebook. Debat, konkurrencer og faglige input.

VIA SYSTEMTIME >

Katrine Vesterager, 32 år og Pædagogstuderende på femte semester på Pædagoguddannelsen i Viborg.

PÆDAGOGER SKAL UDFORDRE PLEJER

Pædagogstuderende Katrine Vesterager var ikke i tvivl, da hun få dage før studiestart så et opslag om modulet Social Entrepreneurship. Her var endelig en mulighed for at udfordre den finde-på-somme og handlingsorienterede studerende, der gemte sig inden i hende.

Af Jeanette Svendsen, jesv@viauc.dk

"Vi bliver nødt til at udforske praksis og ikke bare sidde på vores bagdel og høre teori. Det er nødvendigt at lytte til brugernes behov. Og observere, hvad de gør og hvorfor de gør det. Det er hele udgangspunktet for at skabe nye innovative idéer," forklarer Katrine Vesterager.

"Som pædagoger har vi brug for at tænke nye løsninger i forhold til inklusion og sundhed. Jeg har virkelig nydt den konkrete og aktive måde, vi har grebet den udfordring an på," fortæller Katrine Vesterager.

Gennem forløbet udviklede hun bl.a. en model for, hvordan en nystartet institution – Tumlelunden – får skabt en fælles kultur med fokus på natur og indre sundhed. Hun var også med til at udvikle det sundhedsfremmende initiativ "Sådan bliver det sjovt at tage trappen".

Tættere på sin egen drøm

Selv har Katrine en drøm at koble sin viden om dyr med børn i specialområdet, når hun er færdiguddannet i 2014. Den drøm er hun kommet nærmere efter sit møde med Frank Townley Porsborg og de andre inspirerende undervisere på modulet.

"Jeg har fået redskaber til at udvikle idéer og sætte ting i værk. Jeg har lært at netværke og er blevet trænet i at stå frem og præsentere mine ideer," forklarer Katrine Vesterager. Men det vigtigste er, at hun har lært at turde fejle.

"Indimellem er man bare nødt til at kaste sig ud, hvor man ikke ved om man kan bunde – ellers sker der jo ingen forandring", siger Katrine Vesterager.

.....

BLIVER MAN ENTREPRENANT AF AT STÅ PÅ HOVEDET?

Handling, kropslige udfoldelser og spring mellem læringsrum er centrale drivere, når sociale entreprenører uddannes i Viborg. Men bliver man social entreprenør af at stå på hovedet? Det har et forsknings- og udviklingsprojekt kigget nærmere på.

Af Jeanette Svendsen, jesv@viauc.dk

Sociale entreprenører skal først og fremmest have mod og handlekraft. Mod til at gøre, mod til at tage stafetten, til at træde op og frem. Derfor står kreativ idéudvikling, performance og praksissamarbejde øverst på programmet, når underviserne på Social Entrepreneurship – Health, Education and Society tilrettelægger undervisningen. En mere teoretisk forståelse af hvad socialt entreprenørskab egentlig er for en størrelse, får knap så meget opmærksomhed.

Det er hovedkonklusionen i et forsknings- og udviklingsprojekt, der gennem et pædagogisk feltstudie har fulgt modulet fra den første tilblivelsesproces. Målet er at blive klogere på, hvad der kan være med til at fremme de studerendes evne til at tænke og agere som sociale entreprenører. Og her peger resultaterne på at valgte rum, udvalgte aktører og gennemtænkte aktiviteter spiller en central rolle.

Projektet kort

Der er brug for viden om, hvordan vi fremmer pædagogers entreprenante mindset.

Et forsknings- og udviklingsprojekt har derfor fulgt undervisnings-modulet Social Entrepreneurship – Health, Education and Society gennem et halvt år. Målet var at identificere, hvordan socialt entreprenørskab fortolkes og omsættes i en konkret undervisningspraksis.

Skab rum for entreprenante handlinger

Allerede plakaten på døren fortæller, at det er mere end et almindeligt undervisningslokale, der gemmer sig inde bag døren. Social entrepreneurs – Autumn 2012 står der henover plakats tyve ansigter, der smilende byder indenfor. Væggene i rummet er tapetseret med post it's, kreative streger og slogans. Et par studerende slænger sig i hjørnet i et slidt sofaarrangement. De puster ud efter en flot performance på den månedlige fællessamling på Campus Viborg.

Rum træder frem som helt centrale fikspunkter, når forsknings- og udviklingsprojektet skal beskrive det socialt entreprenørskabsfremmende i modulet. Både det fysiske inderum og de uderum, der viser sig at være centrale omdrejningspunkter. Underviserne og de studerende har her skabt et fysisk, mentalt og socialt læringsrum, der både inviterer til kreativitet og fordybelse. Undervisningslokalet er på én gang en kaotisk og hjemlig base, der fortæller om unikke og skabende beboere, der er i gang! Det er samtidig et trygt udgangspunkt for de spydspidsoperationer, som de studerende løbende bliver sendt ud på.

Underviserne flytter nemlig konstant læringsrummet udenfor. Både på korte besøg i campusmiljøet lige udenfor døren. Og hele dage eller uger ude i den udfordrende pædagogiske praksis. Her, i hvad man kunne kalde for uderummet, er det de studerende, der har stafetten. De interviewer, observerer og agerer på forskellige måder med brugere, personale og andre interessenter.

Netop denne vekslen mellem inde- og uderum, mellem tryghed og udfordring, teoretisk og kreativ bearbejdning og indhentning af praksisviden udgør et kardinalpunkt, når forsknings- og udviklingsprojektet skal pege på, hvor det entreprenørskabsfremmende træder tydeligst frem i modulet i Viborg.

At turde træde ind i rollen

Aktørerne, og ikke mindst de positioner de træder ind i, viser sig som et andet vigtigt fikspunkt. Underviserne inviterer konstant og med stigende krav, de studerende ind i positioner, hvor de kan agere modigt, ansvarsfuldt og aktivt og sætte sig selv på spil. Det sker både der, hvor rummet dagligt er defineret til performance, musik og kropslige udfoldelser. Og når de studerende på egen hånd tager kontakt, bygger netværk og med myndighed går ud og samarbejder i uderummet. Forsknings- og udviklingsprojektet peger på, at den socialt entreprenante adfærd kommer til udtryk, når de studerende fylder aktørrollen ud ved at sætte deres viden i spil, og trækker på det de kan og dem de kender.

De fysiske rammer afslører, at ideudvikling og styring af designprocesser er centrale værktøjer for den sociale entreprenør.

Uderum. De læringsrum, hvor de studerende besøger, iagttager, undersøger, møder og samskaber med praksis. Det er et helt central omdrejningspunkt i det modul forsknings- og udviklingsprojektet fulgte i Viborg.

Skub dem ud i handling
Det er samtidig undervisernes vilje til at hoppe mellem forskellige aktørroller, der bliver en vigtig forudsætning for, at de entreprenante inde- og uderum fungerer. I modulet virker underviserteamet både som faglige formidlere, entertainere og facilitatorer af idéprocesser. De går foran som kompetente netværkere og trækker undervejs masser af materielle og menneskelige ressourcer ind i modulet.

Og vigtigst af alt. De går ind i en slags værtsrolle, hvor det personlige og faglige engagement i forhold til de studerende smelter sammen. Den position giver dem en enestående mulighed for at fornemme og tilpasse de skub ud i handling, som de kontinuerligt giver de studerende.

“Spørgsmålet er imidlertid, om det markante fokus på den didaktiske ramme kommer til at stå i vejen for andre måder at kvalificere de studerendes socialt entreprenante adfærd på”

Samarbejdspartnere udenfor campus: Skoleledere, pædagoger, kommunale projektmedarbejdere, frivillige foreninger osv. udgør andre afgørende aktører. De involverer sig med forskellige motiver. Nogle er ude efter input til en konkret udfordring, andre ser dialogen og det tværgående samarbejde som en win-win-situation med perspektiver for f.eks. professionsudviklingen.

Fælles for dem er, at de bliver centrale medskabere af de studerendes socialt entreprenante kompetencer, fordi de møder de studerende med en forventning om, at de leverer professionelle resultater, produkter og ideer. De reelle velfærdsudfordringer de kommer med, tænder de studerende og motiverer dem til at tænke innovativt, på tværs og at turde handle på det.

Highlights og kritiske perspektiver
I modulet Social Entrepreneurship – Education, Helth and Society kommer det entreprenørskabsfremmende i særlig grad til udtryk

i den måde undervisningen organiseres på i processerne og i møderne mellem undervisere, studerende og andre parter. Det er gennem de tre kategorier rum, aktører og aktiviteter, at det socialt entreprenante tilskrives betydning. Faktisk gøres de tre fikspunkter til hele forudsætningen for socialt entreprenørskabsfremmende undervisning. Den forståelse og praksis har sine åbenlyse kvaliteter. Spørgsmålet er imidlertid, om det markante fokus på den didaktiske ramme kommer til at stå i vejen for andre måder at kvalificere de studerendes socialt entreprenante adfærd på.

Der er f.eks. mindre fokus på, hvordan den teoretiske tilgang til emner som f.eks. sundhed, samfund og socialt entreprenørskab kan omsættes eller integreres i de mange processer og delprojekter. Hvordan kan Bourdieu, Habermas og Antonovsky kobles på nye måder som eksempler på at løfte de sociale velfærdsudfordringer, som de studerende arbejder med?

Forsknings- og udviklingsprojektet stiller derfor konkluderende spørgsmålet: Risikerer vi at forveksle kreative metoder med det, at tænke og handle socialt entreprenant? Mister vi en mulig innovationshøjde, når vi så stærkt fokuserer på processerne omkring innovationens frembringelse? Eller sagt på en anden måde: Bliver de studerende socialt entreprenante af at stå på hovedet?

.....

BLÅBOG

Jeanette Svendsen
Lektor på Pædagoguddannelsen i Horsens.
jesv@viauc.dk

Arbejder med forsknings- og udviklingsopgaver i program for socialt entreprenørskab og innovation. Aktuell med artiklen *Samskabelse – trussel eller muligheder for velfærdsprofessionerne?* i Kjeldsen & Asmussens (red.) Velfærdsinnovation – i og med praksis.

DET SOCIALE ENTREPRENØRSKABS DNA

Af Jeanette Svendsen, jesv@viauc.dk

Deternødvendigtatdefinerebegrebetsocialtentreprenørskab som udgangspunkt for at kigge på og beskrive, hvad der fremmer udvikling af socialt entreprenante kompetencer. Forsknings- og udviklingsprojektet udviklede derfor en formel for socialt entreprenørskab. Det sociale entreprenørskabs DNA.

Formlen definerer socialt entreprenørskab som: Social værdiskabelse der sker gennem involverende og myndiggørende handlinger **med** mennesker mere end **for** mennesker. Det socialt innovative opstår i et krydsfelt mellem fag-faglig viden og tværsektorielt samarbejde. Det handler ofte om at ændre strukturer, koble organisationer på nye måder. Altid med afsæt i veletablerede netværk, der er etisk og socialt forsvarligt vedligeholdt.

Det interessante, og kernen i udviklingsprojektet, var at efterspore, hvordan denne formel blev fortolket og omsat i modulet Social Entrepreneurship – Health, Education and Society. Trådte DNA'en tydeligt frem eller viste det socialt entreprenante sig på andre måder i mødet mellem undervisere, studerende og andre partere på Pædagoguddannelsen i Viborg?

VIA

Vidt omkring

Læs ny antologi om velfærdsinnovation

Antologien “Velfærdsinnovation – i og med praksis” samler en buket af artikler om velfærdsinnovation. Artiklerne beskriver projekter i VIA, der er skabt i og udført sammen med praksis. Målet er at dele viden om velfærdsinnovation med de professionelle, der skal implementere den i en praktisk virkelighed: pædagoger, lærere, sygeplejesker og socialrådgivere for at nævne nogle.

Antologien præsenterer teoretiske perspektiver på, hvordan f.eks. aktionslæring kan føre til innovation og værdiskabelse. Mens den største del af artiklerne fortæller om proces- og produktudvikling. Læs bl.a. om, hvordan små animationsfilm kan bruges i efterbehandling af patienter. Hvordan samskabelse mellem professionelle og frivillige åbner for løsning af komplekse sociale problemer. Og om, hvordan processer på tværs af fagforståelser også er en stor udfordring.

“Velfærdsinnovation – i og med praksis”, redigeret af Lars Peter Bech Kjeldsen & Jørgen Asmussen kan hentes **gratis her**.

Fysisk aktive pædagoger fremmer børns lyst til at bevæge sig

Børn er fysisk aktive, fordi det er sjovt at lege. Og fordi de godt kan lide at være aktive sammen med andre. Den fysiske aktivitet kan give dem tilfredsstillelse i nuet og motivere dem til fortsat at være aktive, når de vokser op.

I sin ph.d.-afhandling peger Hanne Værum Sørensen, lektor ved pædagoguddannelsen Peter Sabroe på, at pædagoger, der selv kan lide at være fysisk aktive, fremmer børns lyst til at bevæge sig. Omvendt påvirker det børn i en negativ retning, hvis pædagogerne udstråler, at bevægelse er forbundet med pligt og noget, der skal overstås.

I sin forskning viser Hanne Værum Sørensen, at pædagogerne også skal besidde en vis portion viden og praktiske færdigheder. Aktiviteter skal være forskellige og variere i sværhedsgrad, for at fastholde børnenes interesse og bevægelsesglæde. Og når pædagogerne ikke bekymrer sig for meget, hvorvidt børnene bliver snavsede eller kommer til skade, fremmer det børnenes lyst til at være aktive.

Læs mere om de nye resultater her

Kontakt Hanne Værum Sørensen, hsor@viauc.dk

Kreativitet

- I DEN GRAD NOGET FOR PÆDAGOGER!

Kreativitet kommer ikke af sig selv, den skal trænes og læres. Og her har pædagoger ikke bare et stort ansvar men også en unik mulighed for at komme på banen med deres faglighed.

Af Lene Tanggaard, Professor ved Institut for Kommunikation, Aalborg Universitet

"Vi skal træne den imaginære orden". Sådan sagde DRs Dramachef Ingolf Gabold i et interview med undertegnede og Christian Stadil i forbindelse med udarbejdelsen af bogen "I bad med Picasso – sådan bliver du mere kreativ". Hvad mente han med det? Jo, han mente, at vi ikke per automatik kan regne med, at vi vil være kreative. Det er faktisk noget, der skal trænes og læres. Vi har alle et afsæt for at være kreative, men hvis vi glemmer at drømme, at tænke stort, at være legende, eksperimenterende og fantasifulde, så bliver vi altså mindre kreative og opfindesomme, end vi ellers kunne være blevet.

De fleste pædagoger synes sandsynligvis i en eller anden udstrækning, at de er kreative. Eller også vil de gerne lave noget kreativt. Heldigvis. Det er et godt udgangspunkt. Det er nemlig en myte, at kreativitet er forbeholdt en særlig kreativ klasse. Kreativitet er for alle. Så langt så godt. Men det kan naturligvis hurtigt blive en sovepude at være sikker på, at man er kreativ. Gabold påpeger, at det kræver tid og opmærksomhed både at arbejde kreativt og lære andre at være det. Det er ikke nok at lege lidt med perler og engang imellem at tage på interessante udflugter. Men hvad er der så at gøre?

Pædagoger skal sikre kreativiteten

I 2012 udfærdigede jeg en [forskningsoversigt for BUPL](#) med vægt på forholdet mellem leg, kreativitet og livet i dagsinstitutioner. Her var nogle af de væsentlige resultater, at børn, der får lov at være i et trygt miljø, bliver mere kreative. De leger og udtrykker sig mere varieret end forventet. Og lærer at bevæge sig på nye måder og at udtrykke følelser og oplevelser. Jo mere variation og udbygning, der er i børns leg, desto

mere kreativ er barnet. Helt central i den forbindelse er naturligvis pædagogen og måden som livet i daginstitutionen organiseres. Den forskning, vi gennemgik i oversigten for BUPL, viser at institutioner med fordel kan igangsætte eller stimulere til kreativitet. Til at børnene bruger fantasileg, får mulighed for at indgå i bevægelseslege, rollespil eller leg, der åbner for, at de indgår i alternative verdener eller får imaginære venner. Det kræver, at pædagoger er opmærksomme på at indgå i en relation med barnet, hvor de er opmuntrende i forhold til barnets nysgerrighed uden altid at blande sig direkte eller forsøge at styre aktiviteten. Pædagoger skal altså ikke arbejde mekanisk efter manualer. De skal derimod være dygtige til at navigere og styre i det mulighedsfelt, de står midt i hver dag! Gøre opdagelser sammen for barnet for at styrke barnet til selv at gøre opdagelser efterfølgende.

Kreativitet på kanten af boksen Vejen frem – et par fokuspunkter

Mange tænker måske, at arbejdet med kreativitet kræver, at man er sindssygt

opfindsom. Men det er faktisk ikke rigtigt. Den, der skaber noget nyt, er den, der forstår at "se" og forstørre det normale og almindelige. Det drejer sig om at handle på de disharmonier, man får øje på. Der hvor man tænker, at man kunne gøre tingene på en lidt mere interessant måde. Vi skal ikke opfinde den dybe tallerken, overkreativitet er uinteressant! Det handler om at tænke på kanten af boksen, så balancen mellem det kendte og det nye ikke tipper over. Det er bare at gå i gang.

.....

FAKTA

Kreativitet er mere end at klippe og klistre

- Læs mere i Lene Tanggaards rapport [Daginstitutioners betydning for udvikling af børns kreativitet](#)
- **Hent inspiration** i pædagog Trine Munkøes udviklingsarbejde

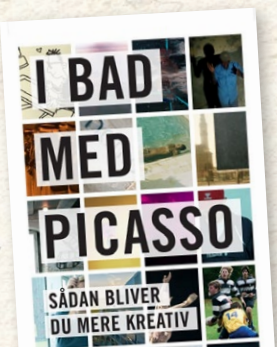
BLÅBOG

Lene Tanggaard
Cand. Psych, Ph.d.,
Professor ved Institut for
Kommunikation, Aalborg
Universitet

Se: <http://personprofil.aau.dk/101324>.

Lene har arbejdet i flere år med kreativitetsforskning og er sammen med Christian Stadil forfatter til blandt andet "I bad med Picasso – sådan bliver du mere kreativ." København Gyldendal.

BØRNEDREVET CYKEL PUMPER VAND

Lars Baumann var selvstændig med egen plastvirksomhed. Men i en fodboldkamp fik han ødelagt sin fod og stående arbejde var ikke længere muligt. Derfor opgav han virksomheden i januar 2010. Hvad skulle han nu lave? Efter ni måneder på ryggen valgte han at tage sagen i egen hånd og søgte ind på Pædagoguddannelsen i Randers, VIA University College.

I et udviklingsarbejde på pædagoguddannelsen har han sammen med to medstuderende udviklet en cykel, der kan producere vand ved børnekraft.

Se videoen og se Lars Baumanns arbejde (Youtube).

Kontaktinformation:

Lars Baumann
hrdanmarkbaumann@gmail.com
Tlf. 5174 1778

BUPL OG VIA UNDERSØGER I FÆLLESSKAB ÆSTETISK, PÆDAGOGISK PRAKSIS

Børnehaven Essenbækken, Molevitten og Langenæsstien er alle tre delprojekter i et to-årigt aktionsforskningsprojekt om æstetisk pædagogisk praksis, der er et samarbejde mellem Aarhus, Randers og Herning kommuner samt VIA University College. Projektet er finansieret af BUPL's forskningsfond og VIA University College og samarbejder desuden med tre lokalafdelinger af BUPL. [Læs mere om projektet her](#)

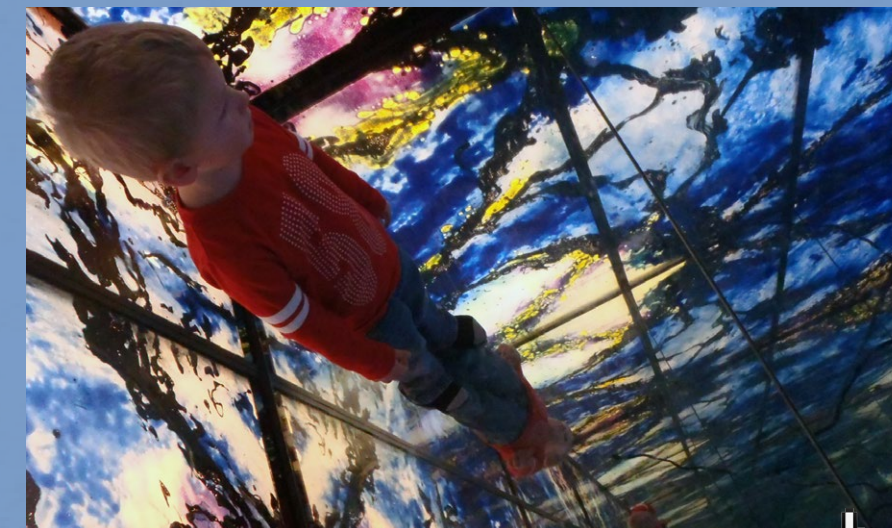
Undskyld, hvis vi forstyrrer - for meget

Pædagogens aktive rolleskift giver kvalitet og gode betingelser for børns æstetiske udtryksmuligheder. Et aktionsforskningsprojekt stiller skarpt på pædagogens evne til at rammesætte, inspirere, facilitere – og til at blande sig helt udenom.

Pædagog: Vi skaber børn med gode historier

Hvad har et køleskab i Vestre Anlæg med børn og pædagogik at gøre? Børnehaven Molevitten i Herning deltog i forsknings- og udviklingsprojektet "Æstetisk pædagogisk praksis". Det har fået dem til at vende tingene på hovedet, lave badeland i børnehaven. Og så skaber det nye positioner i børnegruppen.

Kommer lyset tilbage?

I børnehaven Essenbækken ved Randers har "Æstetisk pædagogisk praksis" givet anledning til spørgsmål og erkendelser, nye legerelationer og udvidet materialeforståelse.

UNDSKYLD, HVIS VI FORSTYRRER - FOR MEGET

Pædagogens aktive rolleskift giver kvalitet og gode betingelser for børns æstetiske udtryksmuligheder. Et aktionsforskningsprojekt stiller skarpt på pædagogens evne til at rammesætte, inspirere, facilitere – og til at blande sig helt udenom.

Af Sonja Svendsen, ssv@viauc.dk

Tipien i Giberhytten, lidt uden for Aarhus, er denne sensommern morgen befolket af Handragen i Diamanthulen, Ilddragen Thor, Kong Jesus, Kongeørnen Svend Åge og flere andre fantasifulde væsener. En gruppe børnehavebørn og deres pædagoger fra Dagtilbuddet Langenæsstien i Aarhus, har gennem et par uger arbejdet med at skabe figurer i ler. Børnene har fortalt historier om deres figurer, og om husene figurerne bor i. Undervejs har de fået vejledning og inspiration til teknikker og materiale.

Målet med projektet er at undersøge, hvilken rolle pædagogen har som rammesætter og facilitator for børnenes skabende arbejde. Hvordan giver pædagogen børnene de bedste betingelser for, at de kan udtrykke sig gennem æstetisk formsprog?

Denne artikel formidler resultaterne fra et delprojekt, der er led i et større to-årigt aktionsforskningsprojekt om æstetisk praksis. Artiklen diskuterer de forskellige roller, som pædagogen kan indtage i arbejdet med æstetiske processer i en børnehave. Projektet ønsker at sætte fokus på, hvilken betydning det forberedende arbejde har, men i særlig grad på den rolle pædagogen indtager, når hun har sat processen i gang.

Meget tyder på, at der er en sammenhæng mellem, hvordan det æstetiske arbejde er forberedt gennem bevidste valg af rammer og materialer. De betingelser pædagogen giver sig selv for at observere, om hun når sine mål. Særligt der, hvor pædagogen ikke indtager den aktive rolle i børnenes leg, er

betydningsfuld - og ikke mindst særligt udfordrende. I det følgende skal vi se et par eksempler på dette.

Den grønne, blå og røde verden

"Engang for lang tid siden, fandtes der tre verdner. Den ene verden var grøn, den anden blå og den tredje var rød." Således indleder en af pædagogerne dagen. På henholdsvis grønt, blå og rødt underlag sættes børnenes figurer, og der gives enkle legerekvisitter og materialer, som kan indgå i legen. Strandskaller, sand, en serviet, en blinkende lyskugle og en fin rød stofpose. Enkle materialer, der er åbne for muligheder, og som kan inspirere børnene i legen til at undersøge, finde på, sætte sammen og filosofere.

I dag skal figurerne møde hinanden, så der kan opstå nye fortællinger. Indtil nu har pædagogerne guidet børnene i at udforme deres figurer i ler og i at få fortalt de tilhørende historier. Forarbejdet er gjort, og det skal nu vise sig om de

rammer, der er sat om børnenes eksperimenterende leg, har kraft og kvalitet til at nære den videre leg. Pædagogens rolle får en anden karakter og nu gælder det samværet med børnene i nuet.

Pædagogen som rammesætter, guide og inspirator

Udfordringen har pædagogisk set bestået i at skabe et miljø, hvor erfaring med materialer og teknikker mødes med den fælles eksperimenterende leg. Nu skal børnene endnu mere på banen og pædagogens aktive rolle træder lidt i baggrunden. Indtil nu har projektet haft fokus på at undersøge pædagogens

“I aktionsforskningsprojektet er der kommet værdifulde erfaringer fra vores forsøg på at indkredse pædagogens roller i den æstetisk pædagogiske praksis i børnehaven. Måske kan vores undersøgelser være med til at få øje på, at det indimellem er pædagogen, der forstyrrer barnet. I bedste mening forstås”

roller som rammesætter, guide, inspirator, og den der lytter og spørger. Hvilke muligheder og begrænsninger medfører de forskellige roller? Kendetegnende for de førstnævnte positioner er, at pædagogen i høj grad er den, der skubber processen fremad. Guide- og inspiratorfunktionen skal sikre, at børnene får skabt deres figur og fortællinger og herigennem får et ejerskab til deres egne udtryk. Den lyttende og spørgende rolle kan hjælpe tilblivelsen og barnets fantasi på vej.

Dilemmaerne i pædagogens roller i æstetiske processer består ofte i en balancegang mellem begrænsninger og frihed og mellem inddragelse af ny viden og spontan handlen. Hvor meget skal de voksne sætte i gang, og hvornår skal de trække sig og blande sig udenom? Eller som en af pædagogerne udtrykker det: "Man skal kunne holde sig i skindet, når vi kan se, at udtrykket kunne blive pænere."

Observationerne i Giberhytten peger på, at det er en særlig udfordring for pædagogerne ikke at skulle være den aktive part. Samtidig kan den mere afventende rolle netop give nye muligheder, der kan frigøre et overskud til at iagttage og analysere – indadtil som udad. Nedenstående kan give et indtryk, af, hvor udfordrende netop denne rolle opleves af pædagogerne.

Ordløse fortællinger

I det Blå Land er fortællingerne fortrinsvis ordløse. Fortællingerne opstår i de mangfoldige udtryk som børnene leger frem med deres figurer og materialer. Pædagogernes forestillinger om at børnene sprogligt vil give udtryk for deres kreativitet, holder ikke stik. En lille uro breder sig. Hvor er vi på vej hen? Vi har jo aftalt at skrive børnenes fortællinger ned, og nu gør de noget andet. De fleste af børnene taler ikke, men er optaget af at flytte rundt på figurer, ikklæde dem iturevne servietter som halstørklæder, dyner og tæpper. Strandskallerne bliver til solhatte og, hvis man ser godt efter, bliver små relationelle historier fortalt uden ord. Imens sidder pædagogerne på hænderne og kæmper mod trangen til at sætte lidt mere skub i processen. Men der sker jo allerede en hel masse.

"At nå hen hvor vi gerne vil – at sætte legen fri – kræver også en del af os voksne. Ingen tvivl om at engagementet har en stor rolle. Hvor meget kan vi blande os i processen – er

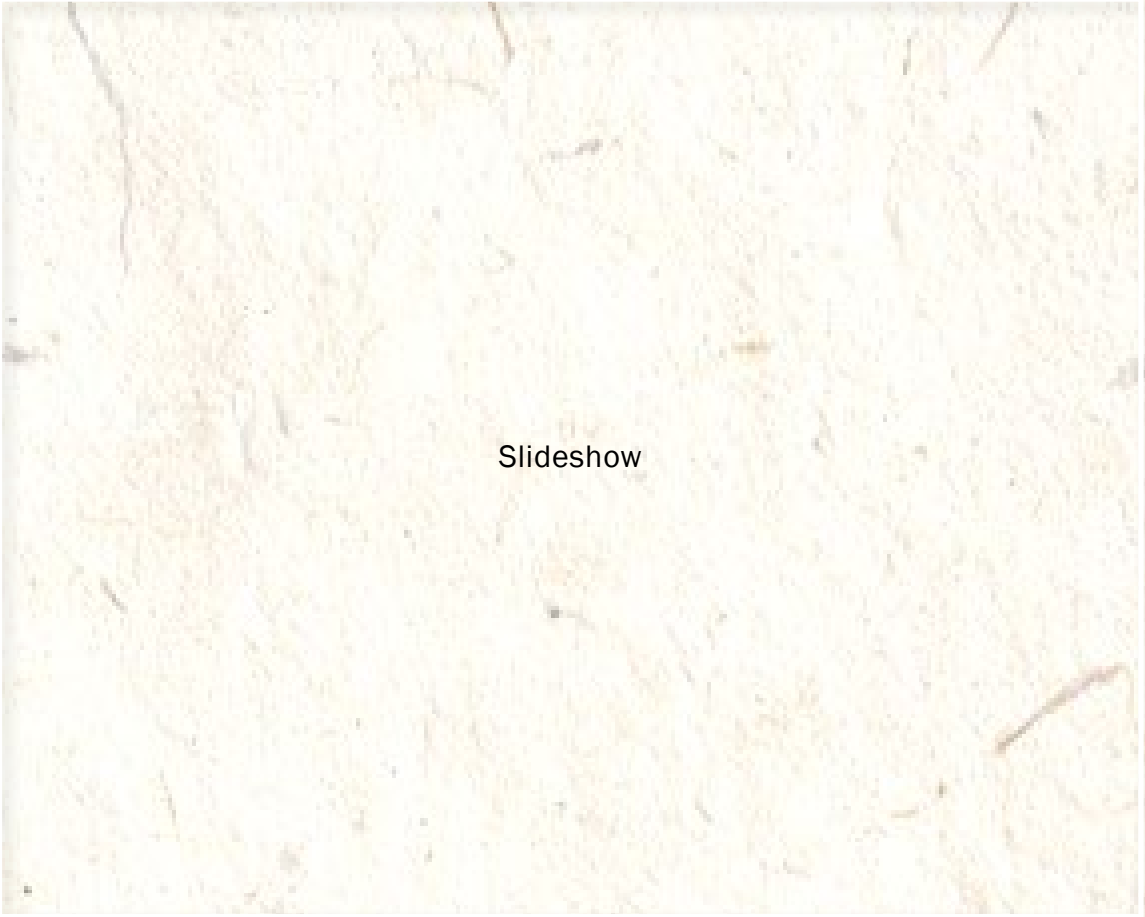
min måde at blande mig på, når børnene skal lave historier skadelig eller gavnlig i en sådan proces?".

At sidde på hænderne

"Fedt at opleve, hvor svært det er at holde sig i skindet. Men det hjælper med en viden om, at det er svært." Det har været en øjenåbner for pædagogen at have fokus på, at i æstetiske processer er det en særlig kvalitet at være afventende og samtidig åben, nærværende og lyttende. Meget tyder på, at netop bevidstheden om et rolleskift fra at være direkte involveret til en mere distanceret position, har en vital betydning for mødet med børnene i deres eksperimenterende leg. Og måske er denne erfaring med til at sætte nyt fokus på det indbyrdes forhold mellem planlægning og nærvær som hinandens forudsætninger i det pædagogiske arbejde. Der er meget, der tyder på, at pædagogerne oplever, at jo bedre det æstetiske arbejde er forberedt, jo lettere er det at hvile i processen med et engagement og nærvær sammen med børnene. En tilstand, som man kunne karakterisere som en stemthed.

I aktionsforskningsprojektet er der kommet værdifulde erfaringer fra vores forsøg på at indkredse pædagogens roller i den æstetisk pædagogiske praksis i børnehaven. Måske kan vores undersøgelser være med til at få øje på, at det indimellem er pædagogen, der forstyrrer barnet. I bedste mening forstås.

.....

Slideshow

BLÅBOG

Sonja Svendsen
ssv@viauc.dk
Pædagoguddannelsen i Viborg.
Lektor og underviser i Udtryk,
Musik & Drama.

Sonja Svendsen har gennem sit arbejde i Videncenter for Børn og Unges Kultur beskæftiget sig med flere udviklingsprojekter om æstetisk pædagogisk praksis. Hun har skrevet artiklen "Jeg danser bedst i lænker" (publiceret i: Liv i Skolen), der tematiserer didaktikkens betydning for æstetiske processer i det pædagogiske arbejde.

PÆDAGOG: VI SKABER BØRN MED GODE HISTORIER

Hvad har et køleskab i Vestre Anlæg med børn og pædagogik at gøre? Børnehaven Molevitten i Herning deltog i forsknings- og udviklingsprojektet "Æstetisk pædagogisk praksis". Det har fået dem til at vende tingene på hovedet, lave badeland i børnehaven. Og så skaber det nye positioner i børnegruppen.

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@viauc.dk

Midt i Vestre Anlæg i Herning står et køleskab. Med lys i. En gruppe børn fra børnehaven Molevitten går rundt om køleskabet og diskuterer ivrigt, hvorfor det står her. Og hvad der er inde i køleskabet? Og hvor kommer det fra? Børnehaven deltager i forsknings- og udviklingsprojektet Æstetisk pædagogisk praksis og køleskabsarrangementet handler om at undre sig og skærpe opmærksomheden, fortæller Tove Svane Kappel, billedpædagog i Molevitten.

"Vi ville vække børnene nysgerrighed. Skærpe deres opmærksomhed. Derfor placerede vi noget kendt i en ukendt sammenhæng. Vi slæbte et køleskab ud i naturen og hentede naturen ind i børnehaven. Så tingene ikke bare var som de plejer. Hvis vi ikke møder forandringer, sløves vores sanser. Og vi glemmer at undre os," siger Tove Svane Kappel. Hun fortæller, at en væsentlig del af æstetisk arbejde handler om at provokere børnene til at tænke anderledes. Udfordre dem så de bliver opsøgende, eksperimenterende og tør prøve nyt.

Æstetiske processer fremmer iværksættergenet

"I de æstetiske processer lærer vi børnene, at alt er muligt. De skal ikke lade sig stoppe, fordi tingene ikke er, som de plejer. De æstetiske processer fremmer deres iværksættergenet," siger Tove Svane Kappel, og uddyber, at når børnene allerede fra de er små lærer ikke at løbe panden mod en mur, bliver det en del af deres personlighed. En anden sidegevinst i arbejdet med de æstetiske processer er den sproglige udvikling. Tove Kappel Svane fortæller, at projektet med køleskabet i Vestre anlæg gav anledning til flere filosofiske diskussioner blandt børnene.

"De begyndte at snakke om, hvor tingene kommer fra og om forandringer. F.eks. diskuterede de ivrigt, at køleskabet var placeret i anlægget, mens rutsjebanen jo altid havde været der. Der er ingen tvivl om, at forandringerne gav anledning til undren og nye måder at se tingene på," siger Tove Kappel Svane. Helle Johansen, pædagog og kollega til Tove Kappel Svane, fortæller, hvordan projektet gav anledning til at skabe en helt ny og anderledes indretning af et lokale i børnehaven.

Helle Johansen og Tove Svane Kappel er ansat i Børnehuset Molevitten i Herning Kommune. Begge er uddannet fra Pædagoguddannelsen i Ikast, VIA University College. De forskellige børnehaver i Herning Kommune har særlige profiler. I Molevittens afdeling Paletten har de særligt fokus på æstetik og billedpædagogisk praksis.

Badeland i børnehaven

Med muligheder og nyskabende energi for øje, sagde Helle Johansen nemlig ikke ”nej, det kan ikke lade sig gøre”, da børnene gerne ville indrette et badeland i børnehaven.

”I stedet for at standse her, gik vi i gang med at finde ud af, hvad der skulle være i vores badeland. Nogle vidste, at der skulle være en livredder. Og badebilletter. Og vand,” siger Helle. Så børnehaven købte tre badebassiner, der kunne stå i rummet, og børnene producerede badebilletter. Og under processen med at bygge deres badeland, kom der flere vandlementer til.

”De ville gerne have en vandrutsjebane. Det var lidt svært, men så fandt de på, vi kunne hænge en orange bøjle i loftet. Den skulle fungere som gynge. Og det lugtede da også lidt af vand. På den måde fik vi skabt børnehavens eget badeland,” siger Helle Johansen. Og uddyber, at pædagogens fornemmeste opgave er

at finde det bedste frem i alle børn. Hjælpe hver enkelt med at finde frem til deres egen personlighed og så bygge videre på den. Og her er æstetisk arbejde et fantastisk redskab, fordi det åbner for nye og kreative sider af den enkelte.

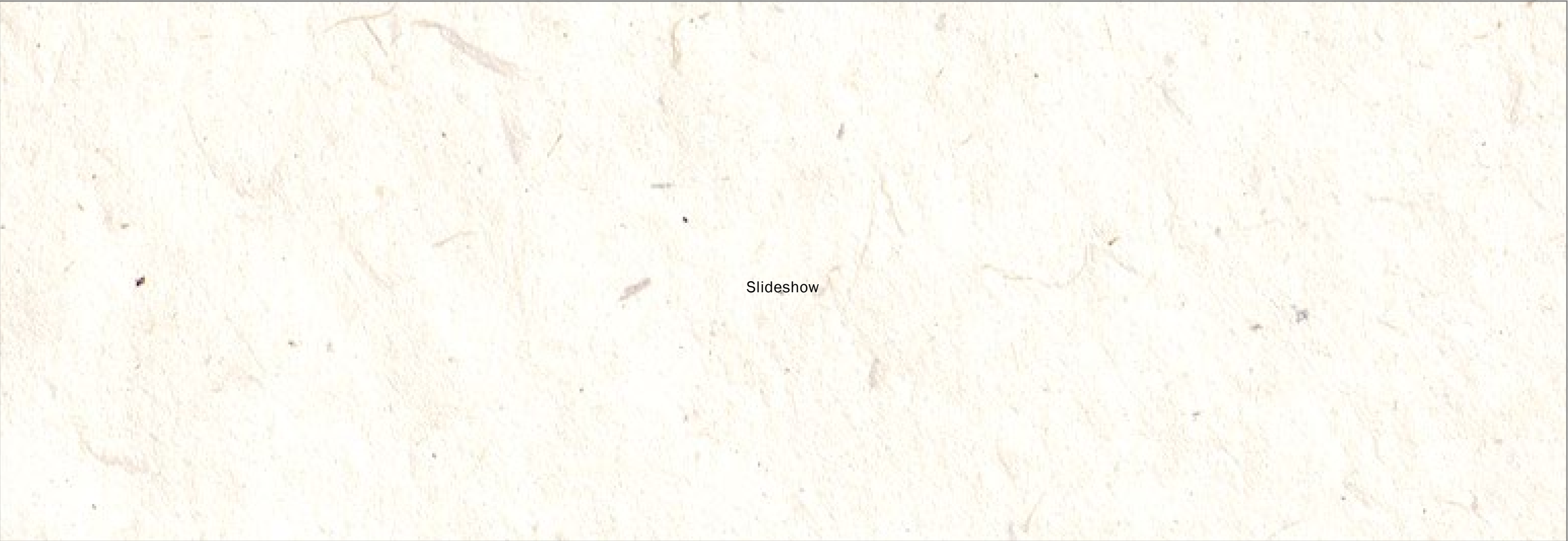
”Vi skal have børn, der ser muligheder og ikke begrænsninger. Børn med gode historier. Det er så fedt, når vi skal overleve børnene til SFO eller skole, at vi kan sige til de næste pædagoger eller lærere: Her får I bare en lækker pige. Hun kan både det og det. I stedet for at fremhæve negative sider, de skal være opmærksomme på. Der er ingen tvivl om, at det æstetiske arbejde hjælper os med at finde frem til børnenes styrkesider,” siger Helle Johansen.

De ser hinanden på en ny måde

En anden væsentlig øjeåbner er, ifølge Tove Kappel Svane, at se hvor stor betydning de æsteti-ske projekter har for relationerne i børnegruppen. Pludselig får børnene øje på hinanden med nye

øjne. Og et barn, der før ikke var så integreret i flokken, viser pludselig nye sider af sig selv. Og så ændres hans eller hendes position i den samlede børnegruppe.

”Det kan være, at en af dine kammerater kan noget, som du mangler til udfylde din rolle. Du får øje på en ny side af vedkommende. Arbejdet i de æstetiske projekter lærer os at se hinanden med nye øjne, at se nye sider af os selv og hinanden,” siger Helle Johansen, der er glad for, at børnehaven har været med i forskningsprojektet. For selvom det har krævet meget tid og energi, har det været det hele værd. De har brugt mere tid på at diskutere pædagogik, på at udvikle nye, spændende æstetiske projekter. Og så har det været gensidig inspiration at mødes med pædagogerne fra de andre institutioner, der har været med i projektet.

Slideshow

ALTERNATIVE JULEGAVER

I december måned var julegaveræset ved at tage pippet fra pædagogerne i Molevitten. Men så trådte erfaringerne fra arbejdet med æstetiske processer i kraft og pludselig blev december sjov og anderledes. Og forældrene fik deres velfortjente julegaver alligevel.

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@viauc.dk

Når der står december på kalenderen, står der også julemandens gaveværksted og småkage-bagning og julepynt og børn, der glæder sig til jul. I Molevitten plejer det at være en måned med gang i. En måned hvor det er lige før stress overtager glæden ved at være pædagog. Men med inspiration fra forskning- og udviklingsprojektet lavede pædagogerne om på det.

”I stedet for at sætte os ned og tude, tog vi ja og idéhatten på. Vi ville finde en ny struktur for december, så vi alle sammen kunne være i det,” siger Helle Johansen. Hun har flere gange lavet wellnessdage i børnehaven, hvor børnene forkæler hinanden og får fodbad på skift. Det blev omdrejningspunktet for julegaveproduktionen.

”Børnene dyppede den ene fod i maling, satte et aftryk på et stykke papir. Og så lavede de en invitation til deres forældre til en gang wellness. Og næste gang der var forældrekafe, var temaet wellness. Vi spillede stille musik, børnene gav deres forældre fodbad og smurte dem ind i cremer. Det hele var børnestyret og der opstod anderledes og dejlige relationer mellem børnene og deres far eller mor,” siger Helle Johansen. Både hun og Tove Svane Kappel er enige i, at deres særlige fokus på æstetisk arbejde er en væsentlig del af deres evner til ikke at give op, når tingene er ved at vokse dem over hovedet.

Vi handler og får ting til at ske

”Vi lader os ikke slå ud. Vi handler og får tingene til at fungere på trods af nedskæringer og økonomiske begrænsninger. Hvis vi går og tuder hele tiden, påvirker det både os selv, børnene og den daglige pædagogik. Det kan blive en rigtig dårlig spiral,” siger Tove Svane Kappel, der også fortæller, at deltagelse i forsknings- og udviklingsprojektet har afstedkommet meget opmærksomhed på de pædagogiske diskussioner. For i projektet har der været timer til, at flere pædagoger kunne være til stede samtidig.

”Den ene af os havde ansvaret for aktiviteten, mens den anden observerede, hvad der skete i relationerne. Børn og børn imellem og mellem børn og pædagoger. Bagefter kunne vi bruge vores iagttagelser til at se nye sider af børnegruppen, af det enkelte barn og af pædagogens rolle,” siger Tove Svane Kappel. Der fortæller, at både hun og Helle Johansen har formidlet deres viden for resten af personalegruppen. Det har været lærerigt og så har det medvirket til, at hele medarbejder-gruppen er blevet involveret i projektet.

.....

DEN KINESISKE MUR ÅBNER PÆDAGOGERNES ØJNE

I børnehaven Essenbækken har fokus på den æstetiske, pædagogiske praksis skærpet pædagogernes blik for nye sider af børnene. Og så har det givet nye legerelationer.

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@viauc.dk

Til en fællessamling i børnehaven Essenbækken faldt snakken på den kinesiske mur. Hvordan var den lavet? Og hvor stor var den? De så på billeder og diskuterede ivrigt. To børn fik til opga-ve at finde ud af, hvordan de kunne bygge den kinesiske mur.

”Først ville de have, at alle børnene skulle stå ved siden af hinanden. Så ville deres kæde danne en lang mur. Men så fandt de to ud af, at hvis alle lagde sig ned i forlængelse af hinanden, ville muren blive endnu længere. Og så byggede vi en lang kinesisk mur af liggende børn og voksne,” siger Gitte Ellegaard, pædagog i Essenbækken. For at følge op på børnenes erfaringer med den kinesiske mur, lagde Gitte Ellegaard billeder af både den og Eiffeltårnet i to af rum-mene inde i børnehaven. Det inspirerede børnene til at bygge flere kinesiske mure i forskellige materialer.

Pædagoger så nye sider af børnene

”Der var kinesiske mure bygget af stole, bænke, sten og andet materiale. Et æstetisk prøverum hvor børnene afprøver forskellige muligheder inspireret af materialerne, indholdet og af hinanden,” siger Gitte Ellegaard.

En af drengene, hvis sprog endnu ikke er så veludviklet, gik også i gang med at bygge muren ved hjælp af magnetklodser. Da Gitte Ellegaard så byggeriet, der bestod af nogle firkanter stablet ovenpå hinanden, og som ikke lignede muren, tænkte hun, at drengen nok ikke helt havde forstået det. Da hun udtrykte sin undren, fik han ved hjælp af både ord, fagter og ved at pege på billedet, forklaret hende, at det var vagttårnene på den lange kinesiske mur, han var i gang med at bygge.

”Det æstetiske projekt har åbnet vores øjne for, hvad han kan. Jeg troede ikke, at han havde forstået opgaven, men faktisk var han meget kreativ. Og samtidig i stand til at forklare mig, hvad det var han havde bygget. Til trods for hans manglende sprogfærdigheder. Forskningsprojektet har hjulpet til at give mig et mere nuanceret billede af ham. Til at forstå det sprog, han endnu ikke har,” siger Gitte Ellegaard. Hun fortæller, at drengen stadig bygger kinesiske mure, og at han i flere dage har været med i nye legerelationer, fordi hans vagttårnbyggeri har vist en ny side af ham. Også overfor de andre børn. Hun mener, at projektet er med til at åbne døre for nye pædagogiske veje.

.....

KOMMER LYSET IGEN?

Børnehaven Essenbækken ved Randers har også deltaget i forsknings- og udviklingsprojektet ”Æstetisk pædagogisk praksis”. Det har givet anledning til spørgsmål og erkendelser, nye lege-relationer og udvidet materialeforståelse.

Af Hanne Duus, VIA University College, hd@viauc.dk

I skoven sidder en flok børn og maler meget koncentreret med vandfarver på puslespilsbrikker. Det er Børnehaven Essenbækken, der har flyttet malerværkstedet ud i skoven. Så børnene kan blive inspireret af den natur de skal male. Af lugte, lyde og den friske luft.

”De gik vildt meget op i både at finde motiver i naturen og at male. Da det var frokost spurgte en af drengene om ikke han måtte vente med at spise sin madpakke til han var færdig med at male. Han var dybt koncentreret i forløbet,” siger Gitte Ellegaard, der fortæller, at projektet var en del af det fælles forsknings- og udviklingsprojekt, der blandt andet handler om at vende tingene på hovedet, og gøre noget andet end de plejer. For at inspirere børnene til at tænke nyt og anderledes.

I et andet projekt skulle børn og voksne arbejde med lys og mørke. I Essenbækken skød de projektet i gang med en tur til Randers Kunstmuseum, hvor de besøgte Trondur Paterssons spejl- og glasinstallation ”Kosmisk Rum”.

Filosofiske betragtninger i spejlrummet

Installationen er udelukkende bygget op af spejle, hvorpå der er malet forskellige motiver. Spejlene får rummet til at synes uendeligt. Ifølge Gitte Ellegaard bliver mange af børnene utrygge og kan ikke lide at træde ind i rummet, der synes bundløst.

”For flere af børnene tog det tid at overvinde angsten ved det uendelige rum. Men når de

så endelig var kommet derind, udspandt der sig en masse snak og funderinger over livet. ”Sikke mange Gitter” var der en der sagde. Og da lyset pludselig gik lyset ud afstedkom det filosofiske overvejelser over om lyset mon nogensinde ville vende tilbage,” siger Gitte Ellegaard, der tilføjer, at besøget gav anledning til ægte nysgerrig undren, lidt uhygge, men bestemt også fascination.

Hjemme i børnehaven lagde pædagogerne et rum i total mørke. De hældte maling op i baljer og børnene var kun iklædt undertøj, der kunne tåle at blive beskidt. I hold blev de lukket ind i det mørke rum.

”Det satte mange tanker i gang. De diskuterede, hvad de kunne se i mørket. Og når de pludselig rørte ved noget maling med fødderne, diskuterede de, hvorvidt det var muligt at sætte spor i mørket. Når de nu ikke kunne se dem,” siger Gitte Ellegaard.

Vi maler med lyset

Bagefter udstyrede de alle børnene med en lommelygte, så de kunne male med lyset inde i rummet. samtidig stillede de et kamera op, der kan tage billeder med en langsom lukkehastighed, der kunne tage billeder af lommelygttemalerierne.

”Børnene malede i luften ved at bevæge lommelygterne rundt i cirkler eller op og ned. Og da vi bagefter så billederne sammen, diskuterede de, hvorvidt det er muligt at fange lyset. Når vi har fokus på den æstetiske, pædagogiske praksis, hjælper vi børnene med at turde prøve

noget nyt. Lærer dem, at det ikke er farligt at prøve noget, de ikke kender. Og viser dem, hvordan det er med til at åbne for nye erkendelser,” siger Gitte Ellegaard. Hun viser, hvordan en af drengene så ned i en malerbalje efter, at lyset var blevet tændt og udbrød, ”se det ligner billederne inde fra glashuset”. Og han var vel at mærke en af de drenge, der havde besøgt kunstmuseet først, så det var længe siden, at han havde været der.

”Han er i gang med at udvide sit materialekendskab og er nu i stand til at overføre erfaringer og lave kunstneriske sammenligninger. Han får indsigt i, hvordan kunstneren Trondur Patersson har arbejdet,” siger Gitte Ellegaard, der synes det har været spændende at deltage i forsknings- og udviklingsprojektet. Ikke mindst fordi børnehaven altid har haft fokus på det æstetiske felt. Både i den arkitektoniske konstruktion og i den pædagogiske struktur. Og projektet har været med til at minde dem om vigtigheden af deres æstetiske pædagogiske praksis.

.....

Video

FAKTA

- Gitte Ellegaard er pædagog i Børnehaven Essenbækken i Randers. En kommunal børnehave normeret til 35 børn og med tre pædagoger ansat.